

Neakivaizdinis VILNIUS

Nr.

14

Miesto daržininkystės
įdomybės

Vasara soduose

Pokalbis su
Marija Drėmaite

**Urbanistiniai
vilinečių troškimai**

Kitoks žvilgsnis
į rajoną

**Būti antakalničiu,
būti Antakalnyje**

2022 Vasara

Vasarą norėsime laiką leisti lauke, gamtoje. O Vilnius – žalias, per jį srūva upės, tad net ir vasarodami mieste galime jaustis gamtos apsuptyje. Saulę palydėti, ją pasitikti kviečiame į mažiau išžvalgytas panoramų vietas Užupyje ir Naujamiestyje.

Tarp miesto ir gamtos balansuoja kolektyviniai sodai. Godžiai plėsdamasis į šalis, Vilnius prarijo anksčiau ties miesto riba buvusius sodus, tad dabar mūsų puošniajam baroko perlui tenka taikstyti su savotiška architektūrine, gamtine kakofonija.

Gamta mieste gali skleisti įvairiausiomis formomis: miesto džiunglės tampa erdve vestuvių fotosesijoms, o mūsų parkuose, skveruose atsiranda vietos ne tik dekoratyviesiems, bet ir prieskoniniams augalams.

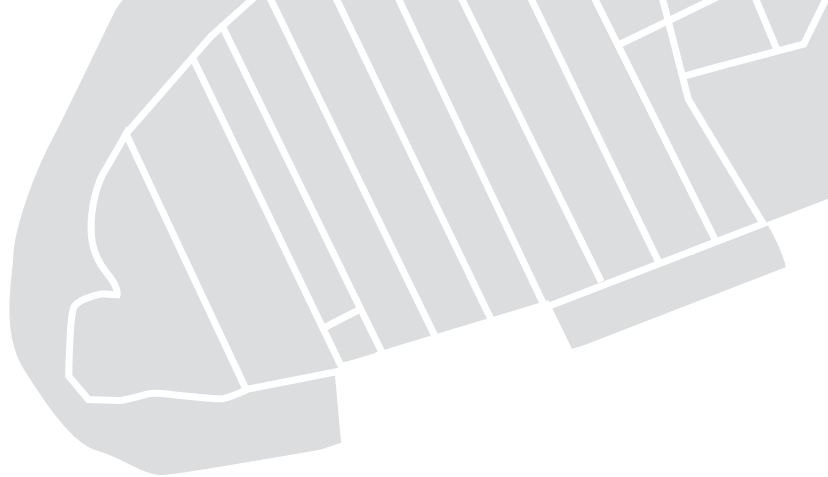
Į pagarbą gamtai, aplinkai kuriant miestą dėmesį atkreipia „Vilniečio“ rubrikai pakalbinta meno istorikė Marija Drėmaitė. O „Rakurso“ rubrikos būsite palydėti iki Antakalnio – vieno žaliausių Vilniaus rajonų.

Pavargote klaidžioti po miestą? Karšta? Tuomet atsigaivinkite Vilniaus fontanų purslais. Juk tai – turbūt vienas didžiausių vasaros mieste malonumų.

VIETA

Palydėti ir sutikti saulę

Elena Nikonovaitė-Dumpienė
Vytautės Ribokaitės nuotraukos

Kažin ar kas eina saulėteklių ir saulėlydžių stebėti žiemą? Ne, čia labiau vasaros reikalai, kai gera būti lauke, gamtoje ir užsibūnama iki pat saulėlydžio, o kartais – ir iki saulėtekio. Šįkart „Neakivaizdinis Vilnius“ laipiojo po kalvotąjį Vilnių,

dairydamasis dar mažiau išžvalgytų panoramų – vasaros saulėlydžiams palydėti, saulėtekiams pasitikti ir pačiam gyvenimui švęsti. Į abi atrastas vietas savaip atvedė meno projektų sumanytojai.

Užupio panorama pakeri erdvėmis.

Vaizdą nuo Filaretų gatvės kalno gviešiasi užstoti čia klestinti gamta.

Vasarą sužaliavus medžiams, žolei, krūmams kalnas tampa plytinčios, nevaržomos gamtos karalyste.

Regėti regyklos nereikia

Kalno, į kurį pakylama Užupyje, Filaretų gatvėje, įspūdingiausias Vilniaus panoramas siūlančiuose giduose nerasite. Bet jį gerai žino ir lanko vietiniai užupiečiai – matyti iš kalne tankiai išmintų, tarpusavyje tarsi susinarpiojusių takelių, iš vis praeinančių porelių. Nuo praėjusio rudens atrasti šį kalną pakvietė Jaunimo teatras – po atviru dangumi vykstantis, per įvairias Užupio vietas vedantis spektaklis „Kaip visur, kaip visi“

(rež. Naubertas Jasinskas). Žiūrovai atvedami iki Filaretų g. 23 esančio namo, kurio kieme, palengva kylant į kalną, ir vyksta audiosprendimais papildytas spektaklio veiksmas. Tačiau užlipti į kalną, žinoma, galima ir be spektaklio.

Ties mėlyna vandens kolonėle nuo šaligatvio pasukę į kiemus, kalno link, rasite šiek tiek akmeninio grindinio. Į kalną ir sykiu dabar jau į niekur vedantis grindinys pradingsta landšaftui einant vis statyn. Praeisisite po dešine stovinčius nemariuosius medinius sandėliukus, po kaire – pomidorus ir agurkus dar tebesapnuojančius šiltnamio griaučius, kelias apleistas obelis – buvusį sodą, dar aukščiau, terasose, – buvusių daržus, iki galiausiai stačiu šlaitu pakilsite į kalno viršūnę – pažadėtąją panoramos vietą, kuri tokia plati ir erdvi – išsitemks ir saulėlydžiai, ir saulėtekiai. Lipdami stačiausia kalno dalimi galėsite kiek pasilaikyti už namudinių turėklų, sumeistrautų iš čia pat rastų šakų ir lipnios juostos.

Panorama – mūsų tikslas ir sykiu paskutinis spektaklio epizodas, po kurio žiūrovai jau paleidžiami ir gali skirstytis į visas puses, – pasirinkta labai simboliškai. Spektaklis pasakoja apie ekonominį, socialinį reiškinį, kai patrauklios investicijų perspektyvos pakeičia rajono statusą į prestižinį, o senieji gyventojai išstumiami. Šiuos du skirtingus pasaulius realybėje ir atskiria (o gal saugo?) kalnas, įsispraudęs tarp senųjų namų, iš kurių kai kurie laikosi tik ant kinivarpy, apsuptų į rėmus nespraudžiamos augalijos, ir naujai iškilusio įspūdingo kvartalo, kuris tiesiog švyti savo naujumu, prabanga, iščiustyta aplinka ir tobula veja, tvoromis skrupulingai aptvertais kiemeliais. Didžiulis kontrastas tarp seno ir naujo, tarp skirtingų gyvenimo būdų ir net, atrodytų, kitu tempu einančio laiko, kuriuos perskiria kalnas. Ir abu šie pasauliai, kiekvienas – savaip, nepaprastai gražūs.

Tiesa, sakyti, kad naujasis kvartalas iškilo, kiek netikslu – jis tarsi įsirausė į kalną, visiškai prie jo prisišliejo, mat pakilęs į kalną atsiduri anapus jo esančių namų viršutinių aukštų lygyje, o kai kurios terasos tiesiog remiasi į kalną – gal naujieji gyventojai senuosius pakviestų puodelio arbatos ir saulės palydėti?

Vis dėlto, jei pakeltume akis nuo pastatų – ir senų, ir naujų, – nuo kalno atsiveria įspūdingos erdvės: kairėje į Olandų gatvę įsiremia Užupis ir toliau vingiuoja Filaretų gatvė, priešais driekiasi Paupys, o dešiniau – Senamiestis, Naujamiestis. Matyti bažnyčių bokštai, cerkvių kupolai – buvusių pataisos namų teritorijoje esanti Jėzaus Širdies bažnyčia, Švč. Dievo Motinos užtarėjos sentikių cerkvė, Subačiaus gatvėje esanti Viešpaties dangun žengimo bažnyčia. Vasarą sužaliavus medžiams, žolei, krūmams kalnas tampa plytinčios, nevaržomos gamtos karalyste.

Statu užlipti, statų nusileisti, laiptelių nėra, tad rekomenduojama įsivertinti jėgas. Tinka pasivaikščioti su šuniu.

Kur?

Filaretų g. 23

Daugiau

**Jaunimo teatro spektaklis
„Kaip visur, kaip visi“
(rež. Naubertas Jasinskas)**

www.jaunimoteatras.lt

Į Filaretų gatvės kalną užkopsite pasilaikydami už namudinių turėklų.

M. K. Čiurlionio gatvės apžvalgos vieta atsiveria į žaliąjį Žvėryną.

Toks truputį... Paryžius

Pakeliui į kalną pasivaikščiokite ir po Užupį. Jei ilgiau nebuvote šiame rajone, nustebsite. Kontrastai tarp senųjų medinių trobų, mūrinių ir naujai dygstančių kvartalų – didžiuliai, tačiau nei vieni, nei kiti, regis, nepasiduoda. Kas išgali ar kam pasiseka –

renovuojasi. Neseniai antram gyvenimui sugrąžintas Polocko g. 52 esantis namas, dekoruotas įspūdingiausiais mediniais raižiniais. Čia įsikūrė Medinės miesto architektūros muziejus. Gyvybės, žmonių pilnas Užupis savaitgalį primena madingą promenadą, kuria neskubėdami eina miestiečiai: senieji ir naujieji vietiniai, atvykusieji iš kitų rajonų, turistai. Nusipirkite kavos, atsisėskite kur ant suoliuko ir pusiau slapta paspoksokite į juos. Juk smagu ir nedraudžiama paganyti akis po rajono gyvenimą.

Kur?

Filaretų g., Krivių g., Užupio skveras, Medinės miesto architektūros muziejus – Polocko g. 52

Daugiau

www.polocko52.lt

Vėjuota, it ant pasaulio krašto

Kita mažiau kam žinoma regykla yra Vilniaus universiteto Medicinos, Chemijos ir geomokslų fakultetų teritorijoje, M. K. Čiurlionio gatvėje, Naujamiestyje. Įėjimas – pro vartus ties M. K. Čiurlionio g. 21 (centrinis įėjimas į Medicinos fakultetą) arba kiek arčiau Vingio parko esančius vartelius, vedančius Geomokslų ir Biomokslų institutų studentų bendrabučių link. Regykla yra už šių bendrabučių, automobilių stovėjimo aikštelės gale. Nors universiteto teritorija aptverta tvora, ji atvira lankymui – gyventojai kviečiami užsukti, pasivaikščioti, pasidairyti.

Centrinis Medicinos fakulteto pastatas – XIX amžiaus viduryje statyta Vilniaus pėstininkų junkerių mokykla, kurios devizas buvo „Ir vienas vilnietis lauke – karys“. Į buvusią junkerių mokyklą – Medicinos fakultetą ir Didžiąją aulą kviečia kasmečiai atviros architektūros savaitgaliai „Open House Vilnius“. O visai neseniai, karantino tikrovės įkvėptas, gimė Vilniaus universiteto Kultūros centro projektas „Stebėjimo praktikos pradžiamokslis“, kuris taip pat veda per universiteto teritoriją. Su muzika, minčių provokacijomis pasivaikščiojimą papildančiu audiogidu ir baigiamuoju akcentu ties Vilniaus panorama – minėtąją regyklą. Šią vasarą „Stebėjimo praktikos pradžiamokslis“ taip pat kviečia pasižvalgyti – ir po erdvas panoramas, ir sau po kojomis.

Centrinis Medicinos fakulteto pastatas – XIX amžiaus viduryje statyta Vilniaus pėstininkų junkerių mokykla, kurios devizas buvo „Ir vienas vilnietis lauke – karys“.

Projekto metu ar savarankiškai aplankytoje universiteto teritorijoje esančioje regykloje atsiveria vaizdas į visus metus žaliuojantį Vingio parką, Žvėryną, toliau matyti centrinio verslo rajono, besikuriančio aplink Konstitucijos prospektą, stikliniai dangoraižiai, o apačioje – tekėjimas, judėjimas: vandens – Nerimi, viso įmanomo transporto – Geležinio Vilko gatvė. Aukštas, vėjuotas skardis saugumo dėlei aptvertas vieline tvora. Prie

pat – suoliukas, sumeistautas iš senųjų mokyklinių kėdžių ir lentų. Ant suoliuko – aktualijas atliepiantis užrašas, rusų karo laivą siunčiantis ten, kur jis po kurio laiko ir nugrimzdo. Vieta saulėlydžiams.

O akligatviuose, į kuriuos nesukama be konkrečios priežasties, dažniausiai įsivyrąja specifinė atmosfera.

Palei skardį eidami į centro pusę, visiems universiteto pastatams už nugaros, prieisite taip pat įdomų ir mažiau kam žinomą objektą – stačiai žemyn Geležinio Vilko gatvės ir kalno šlaite įsikūrusių Medicinos fakultetui priklausančių pastatų link vedančius laiptus. Apdengtas stogu, sumontuotas iš metalo ir stiklo šis perėjimas – it paukščių aptvarai iš Steveno Spielbergo filmo „Juros periodo parkas“.

Toks truputį... kurortas

Nuo įsukimo ties V. Kudirkos gatve, einant Vingio parko link, M. K. Čiurlionio gatvė yra savotiškas akligatvis – ties parku eisimą transportu sustabdo kelio ženklai. O akligatviuose, į kuriuos nesukama be konkrečios priežasties, dažniausiai įsivyrąja specifinė atmosfera. M. K. Čiurlionio gatvėje ją kuria senieji universiteto pastatai, kitapus gatvės – išsiriškęs privačių namų kvartalas, kur įsikūrusios kelios ambasados ir kurį kirtę išeitumėte prie J. Basanavičiaus gatvės gėlių turgelio, gatvės gale esantis viešbutis. Vasarą nuo karštos saulės pėsčiųjų mėgsta-

mą promenadą saugo medžių lajų metamas pavėsis, gatvės gale esantis medinukas sukuria pajūrio kurorto dvasią, kurią sustiprina bėgiojančiųjų bendruomenė – juk prie pat yra tam kaip niekas kitas tinkantis didžiulis parkas. Tokia šiek tiek – kurortinė zona (Palanga?), kurią kuria gatvės gale išnyrančios parko pušys ir pušyno kvapas, studentai, sportuojantieji ar važinėjantieji dviračiais, vienračiais ir kitokių konstrukcijų transporto priemonėmis, išėjusieji pasivaikščioti su šunimis, svečiai iš svetur, apsistoję viešbutyje, ir vietos gyventojai. Dar kitoks Vilnius, kurį verta pamatyti, patirti.

Kur?

M. K. Čiurlionio g. 27

Daugiau

**Vilniaus universiteto Kultūros
centro projektas „Stebėjimo
praktikos pradžiamokslis“**

www.kultura.vu.lt

Gatvės gale esantis medinukas sukuria pajūrio kurorto įspūdį.

Vasara soduose

Matas Šiupšinskas

Marijos Marcelionytės-Paliukės nuotraukos

Vilnių, kaip ir daugelį kitų Lietuvos miestų, juosia kolektyviniai sodai. Nors sodininkystės ten kasmet lieka vis mažiau, keistenybių nuo to nesumažėja, o ir iš anksčiau jų sukaupta ne taip jau kukliai. Čia vis dar galima rasti netikėtos architektūros nameliukų, spalvingų asmenybių, preciziškai prižiūrėtų sklypelių arba visiško chaoso. Vieni čia statosi sklype vos įsitenkanti namą, antri toliau pluša masiškai augindami daržoves, kurias rudenio atkakliai kraus lauktuvių atsisakinėjančiam giminaičiui ar pažįstamam, o tretį sodo link pajuda tik vasaros savaitgalį, kai tėvų sode nėra, o pušyno pašonėje senelio suręstas raudonų plytų namelis žada laisvą plotą, į kurį galimai užsuks vienas kitas klasės draugas. Tad iš kur šitos keistos vietos išdygo?

Nors Lietuvoje kolektyviniai sodai atsirado sovietmečiu, pats miesto sodininkystės reiškinys gerokai senesnis ir nesvetimas daugeliui Europos valstybių. Sparčios urbanizacijos ir industrializacijos fone sodai, skirti darbininkams arba sunkiau besiverčiantiems gyventojams, ima rasti dar XVIII amžiaus pabaigoje. Iš pradžių Didžiojoje Britanijoje, Danijoje, o neilgai trukus Vokietijoje paplinta *Kleingarten*, Olandijoje steigiami *Volkstuin*, Lenkijoje – *Ogrody działkowe*. Panašių sodų poreikis dar labiau išauga pasaulinių karų ar socialinių įtampų akivaizdoje. Galimybė savomis rankomis užsiauginti maisto buvo itin svarbi pokariu, tačiau pamažu atstatant sugriautus miestus ir gyvenimui grįžtant į savo vėžes sodų poreikis daugelyje kraštų blėso. Tik ne pas mus.

Po Antrojo pasaulinio karo Sovietų Sąjungoje kilęs badmetis verčia valdžią imtis priemonių mažinant visuomenės nepasitenkinimą. Vienas iš būdų kovoti su nepriteklumi – raginimai miestų gyventojams visus tuščius plotus užsodinti daržovėmis, įstaigoms ir organizacijoms – imtis kolektyvinių daržų ir sodų kūrimo. 1949 metais sovietų respublikos iš Maskvos gauna nurodymą organizuoti imtis kolektyvinės sodininkystės ir daržininkystės kūrimo. Sąjungai diriguojantis Josifas Stalinas paskelbia

Sodo nameliai stebina netikėčiausiomis formomis.

apie grandiozinius planus reformuoti gamtą, pakelti žemės ūkio produktyvumą. Stalinui patarinėja šarlatanas Trofimas Lysenka, save laikantis didžiu agronomu, biologu ir selekcininko Ivano Mičiurino pasekėju, kurio vardas imamas naudoti propagandos tikslais. Kaip tai susiję su Vilniumi? 1953 metais jame įkuriama Vilniaus miesto Mičiurino vardo sodininkystės draugija, iš kurios po truputį išaugo kolektyvine sodininkyste besirūpinanti Lietuvos sodininkystės draugija. Jos vardo trumpiniu LSD papuošti kioskai mieste ilgą laiką kėlė šypsenas hipiams prijaučiančiam sovietiniam jaunimui.

Panašiu metu Vilniuje, Nemenčinės plento pašonėje, jau yra vasarnamiuose įsikūrusių nomenklatūros veikėjų, o visai greta upės, pušynuose likusiuose poligonuose, ketinama kurti nemažą vasarnamių kvartalą. 1957 metais architektė Birutė Kasperavičienė parengė vasarnamių gyvenvietės planą ir kelių tipinių vasarnamių projektus, kurių plotas svyravo nuo 24 iki 53 kv. m. 121 hektaro teritorija turėjo būti aprūpinta miesto komunikaci-

Vardo trumpiniu LSD papuošti kioskai mieste ilgą laiką kėlė šypsenas hipiams prijaučiančiam sovietiniam jaunimui.

jomis, čia turėjo įsikurti krautuvės, veikti darželiai, mokyklos ir net gaisrinė. Vis dėlto šiam planui nelemta būti įgyvendintam – po Stalino mirties į valdžią atėjus Nikitai Chruščiovui, pertekliumi alsuojanti stalinizmo architektūra atmetama kaip neracionali, miestuose uždrausta statyti individualius namus, imta kovoti su vasarnamių statybomis, o architektūroje – vengti dekorų ir nesaikingumo. Bet gera vieta tuščia nelieka, tad vietoje vasarnamių miestelio Nemenčinės plento pašonėje išdygsta kolektyvinių sodų masyvas su keliais kartus mažesniais sklypeliais, be galimybės statyti 53 kv. m „dačias“, bet su galimybe susiręsti lakoniškos architektūros 25 kv. m sodo namelį.

Bėgant metams, Nemenčinės plento pašonėje sodų kūrėsi ir daugiau, jie po truputį tolo nuo miesto, bet tendencija išliko panaši – čia sau vietą rado ne tik įvairių mokslo, meno organizacijų atstovai, bet ir nomenklatūros veikėjai. Vienas iš vėlesnių, devintajame dešimtmetyje susiformavusių sodų masių aplinkinių gyventojų neatsitiktinai buvo pakrikštytas „Bajorų gūžta“. Prie pavadinimo atsiradimo greičiausiai prisidėjo ir tai, kad tuo metu sodininkams jau leista statyti gerokai ištaisingesnius ir beveik dvigubai didesnius (45 kv. m) sodo namelius nei anksčiau.

Aplink Vilnių kolektyvinių sodų daugėjo ir kitomis kryptimis. Pavilnys, Kalnėnai, Balsiai, Visoriai, Salininkai, Grigiškės ar Rastinėnai – visur galime aptikti pasklidusius kolektyvinių sodų masyvus. Nemažai sodų atsiradavo iškart už tuometės miesto ribos,

Nedideli žalumos apsupti medinukai įsirašę į soduose praleistos vaikystės prisiminimus.

Apleistus sklypus greitai pasiglemžia gamta.

Kolektyvinis sodas ir savomis rankomis suręstas sodo namelis tapo savotišku tipinio buto mieste tęsiniu ir vasarnamio pakaitalu.

nes ten sodininkai galėjo tikėtis didesnės erdvės ir privatumo. Formaliai sodininkas mieste negalėjo turėti didesnio nei 6 arai sklypo, o už miesto ribų jau buvo leidžiama turėti iki dvilikos.

Akivaizdu, kad sodų aplink Vilnių buvo daug ir visur, bet kodėl jie buvo tokie populiarūs ir ką ten sodininkai galėjo veikti? Tai, kad visą sovietmetį kolektyvinių sodų nuolat daugėjo, greičiausiai yra susiję su kuklia sovietinio miestiečio buitimi. Miestai buvo užstatomi masinės statybos rajonais, gyvenamojo ploto dydis apribotas, o kitų galimybių pasistatyti vasarnamį nebuvo. Tad kolektyvinis sodas ir savomis rankomis suręstas sodo namelis tapo savotišku tipinio buto mieste tęsiniu ir vasarnamio pakaitalu. Kartu neišnyko ir poreikis apsirūpinti maisto produktais – stagnuojant ekonomikai, sistema veikė nuolatinės krizės sąlygomis. Gyventojų aprūpinimas šlubavo, daug ko netenkino įsigyjamų produktų kokybė, tad nemažai daliai šeimų sodas buvo tiesiog būtinybė. Netrūko ir norinčiųjų verslauti – soduose augintos braškės, tulpės ar kardeliai legaliais ir ne visai legaliais būdais keliaudavo į turgų arba supirkimo vietas. Pasitaikydavo ir sodo namelių nuomos arba statybos pardavimui atvejų, su kuo to meto valdžia aktyviai kovojo.

Išties, dauguma sodininkų nuolat balansavo ties legalaus veikimo riba. Deficito sąlygomis didelė dalis statybinių medžiagų buvo gaunama neoficialiais būdais, statyboms naudojama „valdiška“ technika arba nusavinamas darbo laikas – darbo

metu „nusiplaunama“ iš darbovietės, kad būtų spėta palaistyti daržus ar sumūryti vieną kitą sieną. Už pažeidimus grėsė ne tik nemalonumai darbe, bet kartais net sodelio netekimas. Teisiškai pats sklypas sodininkui nepriklausė, sodininkas kaip bendrijos narys turėjo teisę juo naudotis, bet jo nuosavybė laikyti tik sodo statiniai, medžiai ir krūmai. Pašalinus sodininką iš bendrijos gretų, jam būdavo kompensuojama statinių ir želdinių vertė, o sklypas galėjo būti perduotas kitam asmeniui. Buvimas sodininku vertė žmones kūrybingai suktis ribotų resursų, griežtų reglamentų ir plačių norų karuselėje, dėl kurios kiekvienas sodas buvo panašus, bet kartu ir truputį kitoks nei kaimynas. Net du pagal tipinius projektus pastatyti sodo nameliai galėjo radikaliai skirtis, priklausomai nuo juos stačiusio sodininko skonio, finansinių galimybių ir statuso visuomenėje.

Tad kokia margą istoriją turinčių kolektyvinių sodų ateitis mūsų laukia toliau? 1991 metais pasikeitus politinėms ir ekonominėms realijoms, naujų kolektyvinių sodų kūrimas visiškai sustojo, o esamuose įteisinta galimybė statyti gyvenamuosius namus. Šis lūžis soduose pasireiškė „kolūkiniu baroku“ pravardžiuojamomis neskoningomis statybomis. Soduose iškilo arkomis, bokšteliais ir balkonėliais puoštos silikatinų plytų pilys. Trumpas laikotarpis sukėlė ne vieną architektūrinį nesusipratimą, bet atslūgus pirmai bangai sodai ir toliau pamažu virsta mažaukštės statybos gyvenamaisiais kvartalais. Procesas negrįžtamas ir neišvengiamas. Aplink mažesnius miestus ir miestelius dar galima rasti kruopščiai prižiūretų laiko kapsulių, kuriose ir toliau dominuoja sodininkystė ir stovi tik mažičiai vasariniai nameliai, tačiau Vilniuje tokių vietų beveik neliko. Čia sodai virto eklektiškais namų kvartalais arba pušynuose paskendusį vilų masyvais. Bet dauguma jų ir toliau nestokoja įvairovės – greta triaukštės fazendos čia vietą randa ir maža alaus darykla, ir senas šiltnamius, ir naujutėlaitis jūrinis konteineris su jame įrengtu stilingu kambarėliu. 6 arai laisvės kiekvienam susikurti mažą asmeninę utopiją, jei tik jai nemaišo kaimynas, alsuojantis greta.

Vestuvės ant asfalto

Sandra Tamos

Urbanistinių peizažų gerbėjams Vilnius turi ką pasiūlyti – nuo senamiesčio iki šiuolaikinių per kelis pastaruosius dešimtmečius iškilusių pastatų ar savaip madingais tampančių sovietinių miegamųjų, pramoninių rajonų. Kaip į tokią aplinką įsikomponuoja vestuvininkai, pasipuošę baltomis sukniomis ir lakiniais batais, eksperimentuoja ir savo atradimais dalijasi porų, vestuvių ir portretų fotografė Sandra Tamos. Už siurrealistines

fotomanipuliacijas Europos fotografijos konkurse Paryžiuje Sandra buvo įvertinta auksu, jos darbai eksponuoti Niujorke, o pluoštas jų publikuotas Lietuvos ir užsienio leidiniuose. Anksčiau daugiausia prie meninių projektų dirbusi, *Fine art* stilištos, mados, gatvės fotografiją išbandžiusi fotografė dabar įnikusi į reportažines nuotraukas. Šis žanras parankus fiksuoti ir jaunuosius mieste.

Emocijas išlaisvinančiuose miesto horizontuose gimsta netikėti, netipiški kadrai.

Nemaniau, kad reportažinė fotografija, realybės fiksavimas taip įtrauks ir atrasiu dar daugiau grožio kasdienybėje. Nuotraukų siužetuose vertinu nuoširdumą ir paprastą bendravimą, emocijų laisvumą, artimą tarpusavio ryšį, pasitikėjimą, autentišką ir estetinio skonio pojūtį. Iš anksto surežisuotoje nuotraukoje viso to nėra, todėl labiausiai man patinka dirbti be pozavimo – tiesiog fiksuoti akimirkas, kai pora vaikšto po miestą. Natūralus vienas kito apkabinimas ar žvilgsnis, ryšys per kūno kalbą yra tos subtilios detalės, kurios pasakoja apie porą.

Vestuvės ant asfalto.

Man įdomu pasakoti dviejų žmonių istoriją ir tai, kaip ji įsilies į miestą. Jame visko tiek daug: praeivių, įvairių situacijų, kurios gali paplėsti fotosesijos istoriją. Galbūt praeivis pasiūlys nusifotografuoti su motociklu ar, užsukus į vidinį kiemą, vietos gyventojas parodys slaptą vietą, kurios šiaip nerastum. Pačios poros mieste taip pat kuria savo bendrą istoriją – turi mėgstamas vietas, kurios sukelia prisiminimus ar žymi svarbius įvykius.

Fotografavimą mieste dar tik jaukinuosi, miestas man – vis dar atradimų vieta. Svarbu šviesa, žaidimas su atspindžiais, šešėliais, nes gražioje šviesoje galima išgauti įdomų kadrą ir prie paprastos betoninės sienos. Tačiau svarbiausia man yra pora ir tai, kaip ji sąveikauja su miesto peizažu, jo detalėmis ar kiek poros charakteryje, įvaizdyje yra harmonijos su miestu. Pastatai yra sudedamoji fotografijų dalis – urbanistinis peizažas, kuris padeda sukurti nuotaką, pabrėžti porą.

Manau, Vilnius yra fotogeniškas. Jame galima rasti įdomių, autentiškų vietų, yra daug skirtingų charakterių pastatų – nuo klasikinių iki modernių ar leidžiančių sukurti kadre romantišką atmosferą. Fotogeniškiausio pastato ar kelių neišskirčiau, bet labai smagu eiti ir tyrinėti tuos rajonus, kurie nėra populiarūs. Patinka fotografuoti Gedimino prospekte ir gatvėse aplink jį.

Kalbant apie vestuvių fotografiją, banalu nebanalu yra neišvengiama tema. Manau, viskas priklauso nuo požiūrio. Kas vienam banalu, kitam – ne. Vestuvių fotografija turi gana aiškias ribas, tačiau vis daugiau šiuolaikinių fotografų jas plečia per skirtingas technikas, įnešdami naujovių iš kitų fotografijos sričių.

Urbanistinė aplinka tampa vis patrauklesniu vestuvinių nuotraukų fonu.

Žiūrint iš laiko perspektyvos, vestuvių fotografija įgauna dokumentiškumo, kai gali matyti, kas buvo madinga, kaip pasikeitė aplinka, žmonės, pats miestas. Pavyzdžiui, parodoje „Permainų šventė“ MO muziejuje net ir banaliausios mūsų tėvų laikų nuotraukos, padarytos fotoateljė, tapo parodos dalimi.

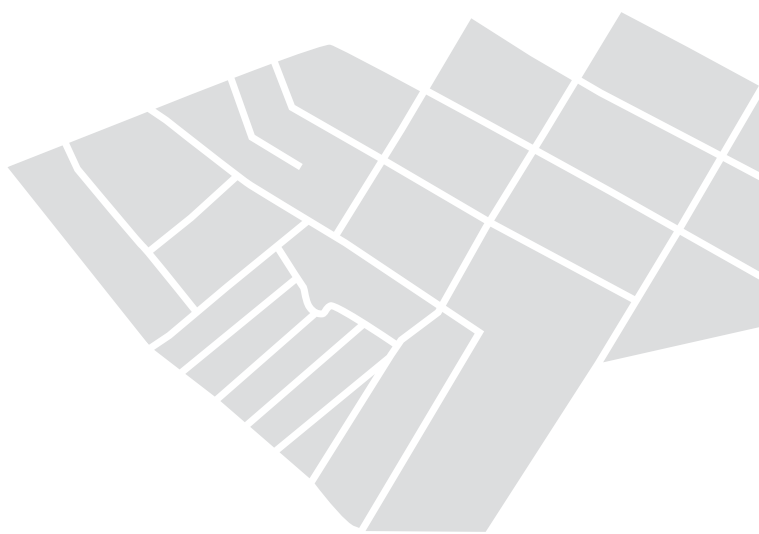
VILNIETIS

Urbanistiniai vilniečių troškimai

Rugilė Audenienė

Lazdynuose augusi, Žvėryne gyvenanti Marija Drėmaitė ypač vertina galimybę Vilniuje norimas vietas pasiekti pėsčiomis. Edgaro Kurausko nuotr.

Vilnius duoda kodą – Gedimino prospektą, kuriame galime išskaityti vilniečių troškimus nuo XIX amžiaus iki dabar. Arba nekilmingus, bet geros architektūros mikrorajonus, pamažu atgimstančius ir ieškančius savo stiliaus. Kuriant reikia turėti navakiškos ironijos, svajonių, pagarbos miesto sluoksniams, ekosistemai. Tuo įsitikinusi meno istorikė Marija Drėmaitė, šiemet už Vilniaus kultūros architektūrinius tyrinėjimus apdovanoja Šv. Kristoforo statulėle.

Iš tykaus Vilniaus universiteto Istorijos fakulteto kiemelio laiptais kylame į kabinetą su langais į senamiesčio stogus. Ant jų žaidžia saulė, o mūsų pokalbis neplanuotai prasižieda nuo atstatymo temos: jį patirs Kyjivas, jo mokosi Vilnius. Miesto modernistinę architektūrą tyrinėjanti mokslininkė mato, kad Europos architektai renkasi rekonstravimą, pastatų pernaudojimą, rajonų atgaivinimą.

Vilniaus miegamuosius rajonus meno istorikė mato kaip pasaulinės urbanistikos dalį. Edgaro Kurausko nuotr.

Ar Vilnius galėjo turėti svogūno formos nacionalinę galeriją, mečetę Lukiškėse, 500 vietų restoraną Gedimino kalno papėdėje ir trejas marias? Jūsų ir Rasos Antanavičiūtės knygoje „Neįgyvendintas Vilnius“ apžvelgiamos neišsipildžiusios idėjos miestui. Kuri tiktų ir dabartiniam Vilniui?

Norėjau pažiūrėti, kokios utopiškiausios idėjos buvo pasiūlytos Vilniui. Juk ypač XX amžiaus viduryje ir antroje pusėje mato-me visa apimančius miesto perprojektavimus, o tai lėmė bent dešimt kartų pasikeitusios valdžios ir režimai. Nebeliko privačios nuosavybės: jei jau architektai arba politikai sugalvojo, tai galima ir žmones pastumti, ir kalną nukasti, ir upę pasukti taip, kaip norisi. Komunistinės galios absoliutizmas, nesiskaitant su gamtiniu karkasu, istoriniu užstaty-

mu, nusistovėjusiu gyvenimo būdu, parodo ir vaizduotės ribas – tiesia magistrales, planuoja dideliais plotais, ansambliais.

Jeigu tos Turniškių marios, patvenkus Nerį prie Valakampių, 1938 metais būtų atsiradusios, – būtų smagu, būtų *faina!*

Tarpukario Vilniuje – kitokia varomoji jėga, modernistinis miesto *supatoginimas*: viską padaryti kaip veikiantį mechanizmą. Netrūko čia ir politinio ženklavimo svajonių. Visi tie planai buvo daromi rimtais veidais

ir surauktomis kaktomis, o Vilniaus utopijose per visą XX amžių būta mažai ironijos. Svogūno formos nacionalinę galeriją dabar suprantame kaip ironišką projektą miestui – labai *navakiškas* (skulptorius Mindaugas Navakas, garsėjantis ironiškais sumanymais, – red. past.) sprendimas. O man smagiausias neįgyvendintas projektas – turėti Vilniaus marios. Jeigu tos Turniškių marios, patvenkus Nerį prie Valakampių, 1938 metais būtų atsiradusios, – būtų smagu, būtų *faina*!

Architektūrai irgi reikia žaidimo, Vilnius – miestas su daug sluoksnių, tam palankus.

Man patinka Vilniaus sluoksniuotumas. Tą knygą apie neįgyvendintus projektus pavadinčiau vilniečių troškimų istorija, (ne)realizuota urbanistikoje ir architektūroje. O įgyvendintus troškimus puikiai atspindi Gedimino prospektas. Kasmet su studentais einame nuo Katedros iki Seimo rūmų – ten viską galiu apie modernųjį Vilnį papasakoti! Toks sluoksniavimas, tiek visko prikišta į prospektą: vienas prie kito XIX ir XXI amžius: „Novotelis“, Vyriausybės rūmai, lenkiška draudimo įstaiga ir Montvilos namas, ir aikštės!

Ką kalba tie sluoksniai apie vilniečių troškimus: kokie buvome, ko dabar trokštame?

Vilniečiai troško pirma būti turtingesni, pasikui – modernesni. Sovietmečiu norėjo būti vakarietiški: lietuvių architektų projektuoti visuomeniniai pastatai rėmėsi tam tikrais kodais apie tai, kas yra vakarietiška. Man patinka atrasti varšuvietiško modernizmo ženklus tarpukario Vilniuje: bankų pastatai – apdailinti smiltainiu, toks santūrus, bet modernus turto ir galios demonstravimas.

Ko trokštama dabar? Banalu būtų sakyti greito pelno, nes tai akivaizdu. Tačiau Vilniuje sunku kurti plynoje vietoje – svarbu pagarba ir santykis statant prisotintoje sluoksnių aplinkoje.

Vilniuje sunku kurti plynoje vietoje – svarbu pagarba ir santykis statant prisotintoje sluoksnių aplinkoje.

Jūsų senelis tyrinėjo LDK architektūrą, jūs dirbote Lietuvos nacionalinės UNESCO komisijos generaline sekretore. Ar Vilniaus unikalumas jums siejasi su architektūros paveldu? O gal ir su masinės statybos rajonais, kuriuose susipina sovietinis ir modernistinis stilius, dominantis turistus ir filmų kūrėjus?

Gal kai kam ir sunku tai pripažinti, bet masinės statybos gyvenamieji rajonai – Vilniaus dalis. Ir nieko pasaulyje nenustebintume – turbūt tik pačius vilniečius, – jei pasiūlytume Lazdynus įrašyti į UNESCO pasaulio paveldo sąrašą kaip labiausiai paplitusį XX amžiaus architektūros tipą. Pavyzdžiui, Havro miestas Prancūzijoje, pokariu atstatytas taikant masinės statybos sistemas, būtent dėl to ir yra įrašytas į UNESCO. Tad visus tuos Vilniaus miegamuosius rajonus aš matau kaip pasaulinės urbanistikos dalį, kaip istorinį etapą, klestėjusį Europoje ir visame pasaulyje nuo 6-ojo iki 8-ojo praėjusio amžiaus dešimtmečio. Na, o pas mus dėl sovietinio režimo jis truko ilgiau – iki pat 1990 metų. Tačiau net sovietiniame kontekste Baltijos

respublikų, ypač Estijos ir Lietuvos, masinės gyvenamosios architektūros rajonai išsiskyrė humaniškumu ir buvo autoriniai kūriniai. Ir nors jie komponuoti iš tipinių namų, tarsi lego kaladėlių, galima pastebėti daug kūrybiškumo. Vieni projektai pavyko sėkmingiau, pavyzdžiui, Lazdynai, – ypač dėl erdvių komponavimo ir kraštovaizdžio, kiti – menkliau: Žirmūnų daliai pagelbėjo Neries pakrantė, Karoliniškės – ne tokios sėkmingos, Justiniškės – jau pernelyg pritankintos ir priaukštintos. Tačiau verta pripažinti, kad architektūrinėmis ir kraštovaizdinėmis pastangomis lietuviai ir estai sukūrė masinės gyvenamosios statybos kompleksus, artimesnius skandinaviškam modernizmui. Kaip sakė mano tėtis architektas – mūsiškiai stengėsi suteikti tiems rajonams orumo.

Žlugus Sovietų Sąjungai kiekvienas tikėjosi, kad ims gyventi privačiuose namuose ir daugiau tokių rajonų nebebus statoma, bet būsto rinkos procesams pradėjus laisvėti tokie „naujieji kumetynai“ kaip Perkūnkiemis gerai parodė, kas yra pigumas gyvenamojoje architektūroje.

**Nieko pasaulyje
nenustebintume –
turbūt tik pačius
vilniečius, – jei
pasiūlytume
Lazdynus įrašyti į
UNESCO pasaulio
paveldo sąrašą kaip
labiausiai paplitusį
XX amžiaus
architektūros tipą.**

**Ar Vilniaus miegamieji rajonai pamažų
grius, taps gyvaisiais muziejais, ar jų
laukia atgimimas? Kaip jūs matote
Lazdynus, kuriuose užaugote vis
norėdama išsikraustyti?**

Per trisdešimt metų šiuose rajonuose įvyko keli etapai. Pirmiausia – butų privatizacija, kurią iliustruoja skirtingiausiais būdais, bet jau *individualiai* įstiklinti balkonai. Paskui *apsileido* viešosios erdvės – želdynai ir fontanėliai, viešasis menas, žaidimų aikštelės, nes niekas nežinojo, kas dabar turi jais rūpintis. Paskui ėmė kurtis atsakingos bendruomenės ir gaivinti viešąsias erdves. Antra, trečia gyventojų karta visai kitaip kuria savo rajoną. Jaunimo požiūris į miegamuosius rajonus vėl kitoks – retro arba *new cool*.

Tie butai buvo adekvačiai suplanuoti: atskiri sanitariniai mazgai, tambūrai, balkonai. Tik sovietmečiu į juos buvo sugrūsta labai daug žmonių. Mes su broliu ir tėvais gyvenome dviejų kambarių bute, ir tai buvo įprasta. Vėliau klausiau mamos, kaip jai, architektėi, atrodė tas rajonas. Ji atsakė, kad buvo labai patogų auginti vaikus. Architektūra – ne tik namo fasadas, bet ir gamtinė aplinka, infrastruktūra.

Daugelyje šalių į šiuos gyvenamuosius kompleksus ir rajonus jau žvelgiama istoriškai. Labiausiai išgarsėję objektai įpaveldinami, mažiau žinomi – kompleksškai renovuojami. Deja, Vilniuje prasidėjus renovacijai į šiuos rajonus nebuvo pažvelgta kaip į autorinius architektų darbus. O juk tokių rajonų renovacijos raktas – kompleksiskumas, paremtas gebėjimu sustiprinti tos architektūros ir infrastruktūros privalumus.

Rajonai turi savo dvasią, spalvą, kvapą – kokie jums buvo Lazdynai?

Lazdynai ir senamiestis, kuriame būdavau pas senelius Literatų gatvėje, man buvo kontrastas. Senamiestis patiko labiau. Vaikystėje mano santykis su Lazdynais buvo grįstas kasdienne veikla: žaliosios erdvės ir kiemai (kai kas sako, kad tuose rajonuose nebuvo kiemų, bet Lazdynuose kiekvienas žinojo, kur yra jų kiemas), kelias į mokyklą, draugų namai: čia gyvena Renata, čia Beata, čia Ričardas – žinau visų klasės draugų butus, jų tipus ir suplanavimus. Dabar, kai į Lazdynus žvelgiu kaip į tyrimų objektą, manau, kad tai

vis tiek yra sėkmės istorija – rajono prieskonis labiau skandinaviškas negu sovietinis.

Kuriame rajone gyvenate dabar, koks jis vilnietės akimis?

Gyvenu Žvėryne nuo tada, kai mano tėvai persikėlė ten 1989 metais. Paskui jau ir mes su šeima netoli nusipirkome butą dviaukščiame stalininiame darbininkų name. Kasdien marširuoju Gedimino prospektu – tai mano kasdienis kelias iš namų į Vilniaus universitetą. Man patinka dirbti senajame ansamblyje, patinka būti šitame branduolyje.

Vingio parko pėsčiųjų tiltas, vedantis iš naujojo Vilniaus – Lazdynų, Karoliniškių į senąjį – Žvėryną, senamiestį. Norbert Tukaj nuotr.

Vienas iš vilnietiško bruožų – jei iš savo rajono gali daug kur nueiti pėstute, jau gerai!

O jeigu negaliu nueiti pėstute, ir neinu – greičiausiai man ten nelabai reikia!

Man, kaip istorikei, įdomu skaityti miestą, kuriame vos ne kiekviena karta ankstesnių kartų palikimą trindavo, performuodavo, piktindavosi tuo, ką rasdavo. Vilnius nemonochrominis ir nehomogeniškas. Ir nereikia to ieškoti ar sprasti jo į kažkokį vieną kurpalių.

Vilnius – fragmentiškas, jo architektūra vystėsi šuoliais ir turi spragų. Tai gal ir vilnietiškas toks – daugialypis?

Taip, vien priverstinis gyventojų perkėlimas, ištisų jų grupių išnaikinimas, kurį Vilnius patyrė per XX amžių, naujų vilniečių bandymas kaskart susikurti tapatybę turi ir privalumų, ir trūkumų. Man, kaip istorikei, įdomu skaityti miestą, kuriame vos ne kiekviena karta ankstesnių kartų palikimą trindavo, performuodavo, piktindavosi tuo, ką rasdavo. Vilnius

nemonochrominis ir nehomogeniškas. Ir nereikia to ieškoti ar sprasti jo į kažkokį vieną kurpalių. Tačiau tai ir didelės miesto traumos, ir trauminės patirtys. Nežinau, kaip tai perskaito dabartiniai Vilniaus gyventojai. Aš neromantizuoju Vilniaus, aš čia gyvenu ir realistiškai į jį žiūriu, matau ir silpnąsias, ir stipriąsias vietas.

**Nenutrūkstančios geresnio Vilniaus idėjos
ir vis nauji troškimai – jie labai ryškūs.**

Vilnius – labai gyvybingas. Ir dabar kažkas kuria vizijas, nori, kad architektūroje, urbanistikoje Vilnius būtų taptų į kažką panašus. O man šiuo metu patinka, kad galiausiai vilniečiai pradėjo suprasti, jog gera savijauta yra svarbiau. Kad gyvename vienoje urbanis-

tinėje ekosistemoje: geomorfinis pagrindas, vandens telkiniai, medžiai, miesto gyvūnai, architektūra, žmonių elgesys, pilietiškumas ir empatija irgi yra jos dalis. Man tai labai susisiejo su pastarųjų dienų įvykiais, kai matau iš Ukrainos besitraukiančius žmones, kurie nepalieka savo gyvūnėlių – kiek daug tame empatiško santykio! O iš gėrio visada gimsta ir grožis. Ir miesto grožis.

Pasak Marijos Drėmaitės, Lazdynų rajonas labiau skandinaviškas negu sovietinis. Edgaro Kurausko nuotr.

Būti antakalniečiu, būti Antakalnyje

Tomas Andriukonis

Elenos Nikonovaitės-Dumpienės nuotraukos

„Ar jūs antakalnietis?“ – paklausė manęs žmogus. Rašau „žmogus“, nes jau nebeatsimenu jo vardo. Jis pardavinėjo nedidelį butą Antakalnio gatvės plytiniame penkiaaukštyje, butą, kuriame, matyt, pats ir užaugo. O dabar čia auga mano vaikas.

Tas klausimas man pasirodė keistas. Nes „antakalnietis“ skambėjo kaip koks sicilietis, maltietis ar puertorikietis. Tarsi būtų kalbama apie kažką atskiro, apibrėžto ir savipakankamo. O Vilniuje taip beveik nebūna.

Apie buvimą antakalniėiu

Pats esu vilnietis ir iki Antakalnio gyvenau Naujininkuose, Karoliniškėse, Saulėtekyje ir Žirmūnuose. Buvau Vilniaus „kosmopolitas“, kuriam negalėjo šauti į galvą mintis, kad galima jaustis naujininkiečiu, karoliniškėčiu, saulėtekiečiu ar žirmūniečiu.

Todėl klausimas, „ar jūs antakalnietis?“, geriausiu atveju skambėjo kaip rajoninio patriotizmo, blogiausiu – paprasčiausio rajoninio uždaro pavyzdys. Tokio rajoninio patriotizmo šaržą pateikė Juozas Erlickas, o įbalsino Vytautas Kernagis: „Aš negaliu sugrįžt, ir man nereikia / Širdis ko trokšta, visko čia yra / Čia pat ir mano Zosė Gargasaitė / Ir Ukmergės žavi panorama.“

Pilka chruščiovinė statyba, ištroškusi spalvų.

O štai rajonų kiemuose užsidaręs ir susiskaldęs Vilnius gerai matyti SEL dainoje „Kiemas“: „Mano kiemas – tai mano naktys ir dienos / [...] / Mes geležinę tvarką kieme padarėm / Visiems, kas ateina, išrašom ir išvarom.“

Ir jeigu su rajoniniu patriotizmu man teko susidurti labai nedaug, to uždaro Vilniaus užtektinai atsiragauta. Dar mokydamasis pradinėse klasėse Karoliniškėse žinojau, kad koralai kariauja su *lazdais*, o mano vaikystės Naujininkų kvartalas, apimantis dalį Kapsų g., turėdavo bėdų su atėjūnais iš netolimos Dzūkų g. O ir tėvas yra pasakojęs apie jaunystėje vykusias muštynes, – kurias jis vadino mūšiu – Vingio parke, kur į kovinę se-

siją susirinko bene 100 kontaktinių veiksmų entuziastų. Viso to atspindį vėliau mačiau išpopuliarėjusioje „Discovery“ dokumentikoje apie surikatas ir jų genčių santykius.

Bet tai jau praeitis. Kad ramiai pereitum kiemą, nebereikia pažinčių „vizos“: „ar žinai x iš y kiemo“, nebeliko pertveto ir atidalyto rajoninio miesto, kur laikas stumtas nudrengtose krepšinio aikštelėse, kur gerta ir rūkyta laiptinėse, kur būta daug uždaro, kvadratinio gyvenimo.

Vis dėlto klydau. Klausimas, „ar jūs antakalnietis?“, neskambėjo nei kaip SEL, nei kaip Kernagis. Šitas klausimas buvo ne apie uždaramą ir ne apie rajoninį patriotizmą. Pirmojo

Antakalnio žiede esanti kavinė veikia per seniai, kad turėtų ką nors bendra su šiuolaikiniais troliais – veikiau jau jos pavadinimą reikėtų sieti su troleibusais.

lengva išvengti, jei esi bent kiek atviresnio mąstymo, antrojo – jei nejauti būtinybės mylėti vietą vien už tai, kad joje gyveni.

Prirėkė kelerių metų, kad suvokčiau – Antakalnio gyventojui buvimas antakalniečiu yra neišvengiamas kaip kokiam Korsikos gyventojui buvimas korsikiečiu. Tai nulemia ne mentaliniai pasirinkimai ar prisirišimas prie vietos, o geografija ir infrastruktūra. Taip yra dėl to, kad Antakalnis yra atskiras ir savipakankamas. Kaip sala.

Kitaip tariant, Antakalnyje visko yra tiek, kad likusi miesto dalis gali atrodyti kaip priedas prie Antakalnio, o ne atvirkščiai.

**Antakalnis
yra atskiras ir
savipakankamas.
Kaip sala.
Kitaip tariant,
Antakalnyje
visko yra tiek,
kad likusi miesto
dalis gali atrodyti
kaip priedas prie
Antakalnio, o ne
atvirkščiai.**

Apie buvimą Antakalnyje

Jei visi rajonai gentifikacijos graužiamo Užupio pavyzdžiu pasiskelbtų atskiromis respublikomis, Antakalnio respublika, spėju, gyvuotų visai neblogai.

Savi gimdymo namai, darželiai ir mokyklos, didžiulė poliklinika, netgi nuosavas migracijos departamentas, gaisrinė, policija, greitosios pagalbos tarnyba ir viešojo saugumo tarnyba. Šalia jų – savos karinės pajėgos, sudarytos iš kariūnų ir karininkų, pora bažnyčių, beveik nuosava šv. Faustina, kapinės (vienas jų – Antakalnio kapinės – galima vadinti svarbiausiomis Lietuvos kapinėmis), kelios ligoninės ir universitetai bei moksliniai centrai, savas troleibusų ir autobusų parkas, netgi šioks toks stadionytis ir nuosava galerija. Rajonas su dideliu mokslo ir sveikatos turizmo potencialu.

Nors sakoma, kad rinkimuose visų balsai sveria vienodai, Antakalnis rodo, kad tai tik iš dalies teisinga. Antakalnio (Nr. 3) vienmandatė apygarda yra pagrindinė Lietuvos ministrų pirmininkų „kalvė“. Iš Antakalnio vienmandatės apygardos į Seimą, o vėliau ir į Vyriausybės kabinetą nr. 339 šiame amžiuje keliavo: Rolandas Paksas, Andrius Kubilius ir Ingrida Šimonytė. Tad antakalniečiai gali pasigirti, kad rinkimuose dažnusyk renka ne būsimus Seimo narius, o būsimus premjeras.

O dabar, kadangi atsidūrėme pavojingai arti rajoninio patriotizmo, verčiau pakalbėkime apie melą.

Žemėlapiu meluoja. Bent jau tie, kuriuose Antakalnis nurodomas kaip vienas didžiausių Vilniaus rajonų su net 77 km² plotu ir kuris prasidėdamas ties Olandų gatve baigiasi kažkur už Antavilių.

Šitos ribos yra popierinės. Ir jos išlieka popieriuose arba nekilnojamojo turto skelbimuose, kur uolūs NT agentai prieskyra „Antakalnis“ bando suteikti papildomos vertės parduodamam objektui (su labai riestiniu

kirčio ženklų ant o). Kasdienėse žmonių praktikose – o būtent mūsų kasdienis elgesys ir sampratos nustato realias ribas, kuriomis vadovaudamiesi gyvename savo rutiną – Antakalnio plotas kur kas kuklesnis.

Gyvename ne žemėlapiuose, o savo kasdieniuose įsivaizdavimuose, todėl lengvai atskiriame Antakalnį nuo Valakampių, Dvarčionių ar Antavilių – tai neabejotinai geros vietos, kaip ir neabejotinai jos nebe Antakalnis.

Dėl gamtos viena Antakalnio riba yra labai aiški ir neabejotina – tai Neris. Antakalnis yra kairiajame krante. Ir tik ten. Antakalniečiai žino – saulė leidžiasi Žirmūnuose.

Kita Antakalnio riba yra labai neaiški. Irgi dėl gamtos. Tai – miškai, kuriuose, kaip ir įprasta, ribos išplaukusios. Tik įsiremęs į sodus supranti, kad bevaikštinėdamas takeliais nuklydai už Antakalnio. Antakalniečiai žino – saulė kyla iš miško.

Antakalnis yra tarp dviejų žiedų – prasidėdamas vadinamuoju Olandų (taip jį vadina vairuojantieji) ar Petro ir Povilo (taip jį vadina keliaujantieji troleibusu) žiedu jis baigiasi ties kitu – Antakalnio troleibusų žiedu, kur įsikūrusi bene geriausia pavadinimą turinti maitinimo įstaiga Vilniuje – „Trolina“. Kitą rajono kraštą žymi taip pat ant žiedo krašto įsikūrusi „Sakva“.

Tad Antakalnis panašus į smarkiai ištįsusį aštuonėną (jo vidurys – Šilo sankryža), o gal ir visą begalybės ženklą, kuris gana tiksliai atspindi jau minėtą Antakalnio autonomiškumą – judėdamas per Antakalnį nuo žiedo iki žiedo judi ir ne tik per rajoną, bet ir per gyvenimą. Įprastą maršrutą: gimti, augti, mokytis, dirbti, pasenti, numirti ir nugulti

kapinėse galima nugyventi neiškeliant kojos iš Antakalnio.

Tiedu žiedai yra Antakalnio alfa ir omega, Scilė ir Charibdė, vertikalė ir horizontalė, Petras ir Povilas, Darius ir Girėnas. Ne veltui sakoma: „laimėje ir nelaimėje, džiaugsme ir varge, iki mirtis mus išskirs“ – juk tai irgi istorija apie du žiedus.

Tiedu žiedai yra Antakalnio alfa ir omega, Scilė ir Charibdė, vertikalė ir horizontalė, Petras ir Povilas, Darius ir Girėnas.

Žiedus sujungianti Antakalnio gatvė yra rajono ašis. Šis beveik nevingiuojantis ir nebanguojantis kelias gali suklaidinti – nepažįstančiajam rajono gali susidaryti įspūdis, kad Antakalnis yra lygus rajonas. Iš tikrųjų jis kreivas, tiksliau sakant, – pakrypęs, tarsi persisvėręs per Antakalnio g. ašį.

Šiurkščiai tariant, Antakalnis yra didelė nuokalnė. Tuo galima įsitikinti po kiekvieno stipresnio lietaus – vanduo nuo aukštutinės rajono dalies kliukia žemyn ir išsilieja pagrindinėje gatvėje, o toliau jis šlaitais ir šuliniais keliauja į paupį, kur stropiai iškiloja nuotekų šulinių dangčius (ir jų turinį) ir kaskart kėsinasi į upę nusitempti dalį šlaito (laimei, tai pavyko tik vieną kartą).

Taigi Antakalnis turi tris sąlyginius lygius – aukštutinį (miškų pusę), vidurinį (abipus Antakalnio g.) ir žemutinį (paupys). Šie nely-

Aukštutiniame Antakalnyje daug privačių namų.

gumai yra ne tik geologiniai, bet ir socialiniai. Viršutinėje, rečiau apgyvendintoje jo dalyje, nuosavuose namuose paprastai reziduoja žmonės su aukštesnėmis pajamomis. Leisdamasis žemyn geologiniais, socialiniais ir pajamų laiptais Antakalnis nuo nuosavų namų perauga į vis aukštesnius butais išdalytus namus.

Kitaip tariant, Antakalniui beveik visada tiks formulė – jūsų piniginės storis proporcingai lygus jūsų būsto aukščiui virš jūros ar tiesiog Antakalnio gatvės lygio.

Ar Antakalnyje yra ką pamatyti? Žinoma. Yra čia kur eiti, kur sėdėti ir kur žiūrėti. Ir vis dėlto Antakalnis nėra nei turistinis, nei pramogų, nei miegamasis rajonas. Čia geriausia – gyventi. Nes tai gyvenamasis rajonas pačia

**Kitaip tariant,
Antakalniui
beveik visada tiks
formulė – jūsų
piniginės storis
proporcingai lygus
jūsų būsto aukščiui
virš jūros ar tiesiog
Antakalnio gatvės
lygio.**

tikriausia to žodžio prasme. Vieta gyvenimo tranzitui nuo žiedo iki žiedo. Tad svarbiausia lankytina vieta Antakalnyje – tavo paties gyvenimas.

Gatvės – senieji ir naujieji Ukrainos ženklai

Donatas Jokūbaitis

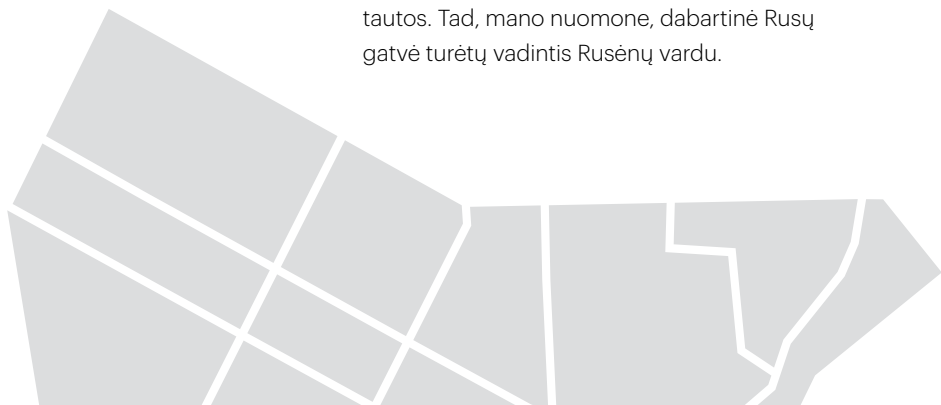
Vytautės Ribokaitės nuotraukos

Šiandien Vilniaus mieste yra bent penkios gatvės, savo pavadinimais tiesiogiai susijusios su Ukraina ar žymiais jos žmonėmis. Tai Lvivo, Taraso Ševčenkos, Kijevo, Ukrainiečių ir pati naujausia – Ukrainos Didvyrių. Ar visada šios gatvės turėjo tokius pavadinimus? Tikrai ne. Štai Kijevo gatvė iki 1940 metų vadinosi dabartinė Kauno gatvė. 1940-aisiais vyko Vilniaus „lietuvinimas“, todėl Kijevo arba Carinės Rusijos laikais – Киевская, arba *Kijowska*, kai Vilnius buvo okupuotas Lenkijos, galiausiai pervadinta Kauno gatvė, visai tiksliai nurodant jos kryptį. Žinoma, Vilniuje yra ir daugiau gatvių, kurios su Ukraina ar ukrainiečiais siejasi per mūsų bendrą istoriją.

Kultūrinės, istorinės jungtys – senamiestyje

Gatvės formuodavosi prie istoriškai atsiradusių kelių, todėl dažnai jos gaudavo tų miestų, į kuriuos vedavo, pavadinimus. Iš visų gatvių, šiandien esančių Vilniuje ir turinčių su Ukraina susijusius pavadinimus, nė viena nėra ypač susieta su kryptimi į šią šalį. Gal tik dabartinės Ukrainiečių ir Kijevo gatvės, esančios netoli Minsko plento, kuris veda Ukrainos kryptimi. Bet čia visos sąsajos ir baigiasi.

Istoriškai sieti su Ukraina galima Rusų gatvę, tik nepulkite kulti manęs liežuviais už tokią mintį, ypač šių dienų konflikto akivaizdoje. Kalbame apie senamiestyje esančią Rusų gatvę ir senąjį Vilnių, kuriame buvo įsikūrę rusėnai – slavai, gyvenę Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės (LDK) teritorijoje. Iš jų XVII amžiuje susiformavo ukrainiečių ir gudų tautos. Tad, mano nuomone, dabartinė Rusų gatvė turėtų vadintis Rusėnų vardu.

Naujausia, aktualijas atliepanti su Ukraina susijusi gatvė – tarp Žvėryno tvenkinių einanti Ukrainos Didvyrių.

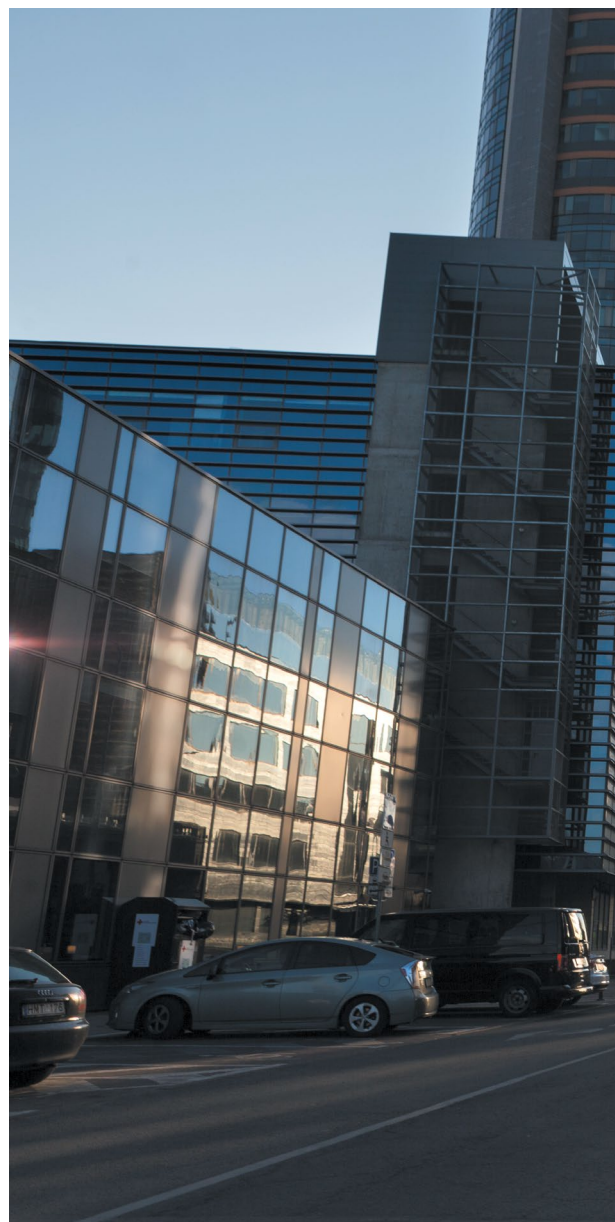
Gatvės formuodavosi prie istoriškai atsiradusių kelių, todėl dažnai jos gaudavo tų miestų, į kuriuos vedavo, pavadinimus.

Kita svarbi gatvė, susijusi su ukrainietiška kultūra, yra Bazilijonų gatvė. Ji žymi religinį LDK žemėse gyvenusių ukrainiečių atskirumą nuo stačiatikių bažnyčios, mat bazilijonai yra Rytų (arba graikų) apeigų katalikai. Šalia Bazilijonų gatvės esantys Aušros vartai mena pergalingą Lietuvos didžiojo etmono Konstantino Ostrogiškio, kuris gimė Ukrainoje ir yra palaidotas Kijeve, įžengimą į Vilnių 1514 metais, po sėkmingo Oršos mūšio nugalėjus maskvėnų kariuomenę. K. Ostrogiškis, būdamas vienos iš įtakingiausių LDK šeimų atstovas, pasižymėjo kovose su totoriais, jį labai vertino Lenkijos karaliai ir Lietuvos didysis kunigaikštis Aleksandras. Neeiliniai kariniai nuopelnai lėmė, kad valdovas Žygimantas Senasis K. Ostrogiškį paskyrė LDK didžiuoju etmonu. Po minėtos pergalės ties Orša buvo nutraukta Habsburgų ir maskvėnų politinė sąjunga, nukreipta prieš Lenkiją ir Lietuvą.

Kas gyveno Lvivo gatvėje?

Lvivo gatvė savo istorijos pradžioje turėjo kitą pavadinimą. Dabartinė Lvivo gatvė buvo suskaidyta į dvi gatves. Jos pradžia nuo dabartinės Šeimyniškių gatvės vadinosi Sergijevskaja, o apytiksliai nuo tos vietos, kur šiandien yra L. Kačinskio g., dabartinė Lvivo gatvė vadinosi I Solomianka. Toks

jų įvardijimas buvo carinės Rusijos laikais. Lenkijos okupacijos metais gatvė buvo pervardinta Lwowska vardu. Tai, ko gero, siejama su Lenkijos vietovardžiais, esančiais vadinamuosiuose „Kresuose“, t. y. valstybės pakraščiuose. Tiek Vilnius, tiek Lvivas buvo Lenkijos paribiai. Sovietmečiu Lwowska gatvė buvo sulietuvinta į Lvovo. Tai įvyko dar 1940 metais ir siejama su SSRS agresija prieš

Lenkiją, kai ta Lenkijos sritis, kurioje buvo
Lvivo miestas, pateko į SSRS sudėtį.

Tarpukariu Lvivo gatvėje gyveno Vilniaus
mečėtės imamas Ibrahimas Smajkiewiczius.
Vilniaus imamas jis buvo nuo 1921 metų,
sovietiniais laikais, 1946-aisiais, repatrijavo į
Gdanską.

Dabartinė Lvivo gatvė garsėja moderniais verslo centrais.

Sovietiniais laikais Lvivo g. 12-ojo namo penktame bute ilgą laiką gyveno vienas iš garsiausių Lietuvos kino režisierių, legendinio filmo „Herkus Mantas“ autorius Marijonas Giedrys. Ar jam ten buvo gera gyventi? Ne, nes išlikęs jo prašymas skirti didesnį butą. Mat režisierius su žmona gyveno bendrame bute, 8 kvadratinį metrų kambarėlyje. Po filmo „Herkus Mantas“ M. Giedrys paliko šį butą, nes gavo naują už kūrybinius nuopelnus.

Dar Lvivo gatvėje gyveno legendinis Lietuvos kino studijos rekvizitininkas, butaforas, grimo meistras Eugenijus Olbikas. Kai žiūrite 1973 metų Lietuvos kino studijos miuziklą „Velnio nuotaka“, žinokite, kad jame mato ma juoda ožka buvo nudažyta E. Olbiko, o varlės, kuriomis aplipęs Pinčiukas, buvo rekvizitininko užmigdytos eteriu. Dar Lvivo g. 89-ajame name 2004–2014 metais gyveno kino ir teatro aktorius Donatas Banionis. Išėjo labai kinematografiška gatvės istorija.

T. Ševčenkos gatvės įžymybė – „Elektrit“ gamykla

Vykime į kelerius metus Lietuvoje gyvenusio ukrainiečių rašytojo, dailininko Taraso Ševčenkos gatvę. Šiuo vardu ji vadinasi tik nuo 1954 metų. Pirmasis jos pavadinimas buvo Suzdalskaja. Carinės Rusijos laikais reikėjo įprasminti imperinę valdžią ir kurti kultūrinę Rusijos aplinką. Taip atsirado gatvės su Rusijos imperijos miestų pavadinimais. Iš ukrainietišų vietovardžių žinome buvusią Kijevo gatvę, dabartinę Kauno. Cariniais laikais dar buvo Chersono gatvė, šiandieninė A. Jakšto gatvė, ir Poltavskaja, dabartinė Panerių gatvė. Minėta Suzdalskaja, būsimoji T. Ševčenkos, Lenkijos okupacijos metu buvo pavadinta Stanisława Szeptycki vardu. Tai buvo Lenkijos generolas, Lenkijos legio-

nų vadas, pasižymėjęs kovomis su bolševikais. Su jais kovojęs ir Vilniaus mieste. Buvęs Lenkijos Karo reikalų ministras. 1923 metais Lenkijoje jis įsteigė Lenkijos kariuomenės dieną, kuri švenčiama rugpjūčio 15 dieną, minint prie Varšuvos įveiktus bolševikus. Ne veltui 1922 metų gegužės 13 dieną Vilniaus miesto delegacija, vadovaujama tuomečio Vilniaus mero Witoldo Bankovskio, St. Szeptycki suteikė Vilniaus pilietybę už nuopelnus išlaisvinant Vilniaus miestą nuo bolševikų.

**Iš ukrainietišų
vietovardžių
žinome buvusią
Kijevo gatvę,
dabartinę Kauno.
Cariniais laikais dar
buvo Chersono
gatvė, šiandieninė
A. Jakšto gatvė,
ir Poltavskaja,
dabartinė Panerių
gatvė.**

Ko gero, garsiausias pastatų kompleksas šioje gatvėje – tai buvusios radijo gamyklos „Elektrit“ pastatai. Šiandien tą vietą mums primena vienas iš žinomiausių Naujamiesčio barų tokiu pat pavadinimu. Tarpukaryje „Elektrit“ fabrikas buvo didžiausia įmonė Vilniaus krašte ir vienintelė radijo imtuvų eksportuotoja Lenkijoje. Tai buvo moderni gamykla su geromis darbo sąlygomis, bet net čia 1935 metais pagrindininkai komunistai sukėlė streiką. Jie buvo atleisti ir 1939 metais gamykla pasiekė savo piką. Paskutiniajai

T. Ševčenkos gatvėje buvusią „Elektrit“ gamyklą mena išlikę į pastatų kompleksą vedantys vartai ir tuo pačiu pavadinimu pasivadinęs baras.

jos veiklos metais (1939-aisiais) dirbo 1100 darbuotojų. Atėjus sovietų valdžiai, gamyklos įrenginiai buvo išardyti ir išvežti į Minską, kur sovietai paskubomis įsteigė V. Molotovo radijo gamyklą. Reikia paminėti, kad gamyklos išplėšimas įvyko sovietams perėmus Vilnių ir dar jo negrąžinus Lietuvai. Vėliau gamyklos patalpose veikė kailių fabrikas, kuriame Antrojo pasaulinio karo metais dirbo Vilniaus geto žydai.

Tarpukariu, 1928 metais, šioje gatvėje dar buvo pastatyta pirmojo Lenkijos prezidento G. Narutowicziaus pagrindinė mokykla. Dabar šios mokyklos pastatas yra T. Ševčenkos ir Švitrigailos, tuo metu *Rydzja-Śmigłego* gatvės, kampe.

1939 metais Vilniui vėl tapus Lietuvos sostine, neišvengiamai keitėsi gatvių pavadinimai ir visų pirma tie, kurie siejosi su okupacine

Lenkijos valdžia. Tad buvusi St. Szeptycki gatvė buvo pervadinta Mortos Mindaugienės vardu. Tuo metu Vilniaus gatvių ir vietovardžių lietuvinimu užsiėmė Mykolas Biržiška. Galutinai įsitvirtinus sovietinei valdžiai, ši gatvė dar kartą pakeitė vardą ir nuo 1954 metų mes ją žinome T. Ševčenkos pavadinimu. Kodėl ji taip pavadinta, galime tik spėlioti, nes tų metų archyviniai duomenys nieko nekalba apie miesto valdžios sprendimus keičiant gatvių pavadinimus. Galime spėti, kad tai buvo padaryta minint 140-ąsias poeto gimimo metines.

Naujausia ir labiausiai mus su dabartine Ukraina siejanti gatvė yra Ukrainos Didvyrių. Tai buvusi Latvių gatvės dalis. Joje yra tik vienas adresas – Ukrainos Didvyrių g. 2, kur įsikūrusi Rusijos Federacijos ambasada. Šis gatvės pavadinimas tikrai turi emocinį užtaisą, nes primena apie karą Ukrainoje ir jo kaltininkus.

Žolelių istorijos

Gabija Stašinskaitė

Rozmarinai, raudonėliai, bazilikai, čiobreliai, petražolės – tai tik keletas prieskoninių žolelių, be kurių daugelis nebeįsivaizduoja savo virtuvės. Skonių žolelės pasakoja istorijas mūsų lėkštėse ir puoduose, o aromatais veda per Vilnių – senuosius ir dabar vešančius daržus ir sodus.

Prieš pradėdant pasakojimą apie prieskoinines žoleles vertėtų išsiaiškinti, ką gi mes jomis vadiname – ar tai visi valgomi žoliniai augalai, ar tik tie, kurių į patiekalus dedame nedaug, tik skoniu pagerinti bei aromatui suteikti? Istorinės virtuvės tyrinėtojas dr. Rimvydas Laužikas atkreipia dėmesį į petražoles – mums jos akivaizdžiai prieskoininės žolelės,

bet XVII–XVIII amžiuje patiekalų receptuose rasime, kad petražolių buvo dedama saujomis, kaip pagrindinio ingrediento. „Arba, kas buvo XIII amžiaus pabaigoje, Vilniaus Žemutinėje pilyje randami bobramuniai ar vaistinės ramunės? Prieskoniai? Vaistažolės? O kaip dėl žolinių augalų, pavyzdžiui, cikorių šaknų, kurios naudotos maistui gaminti? Tai priesko-

Vasarą Vilniaus gėlynuose, soduose galima rasti ne tik dekoratyvinių augalų, bet ir prieskoinių žolelių. Vytauto Abrausko nuotr.

Vilniaus žolelių turgus, 1930–1939 m. Adamo Jankowski nuotr., Nacionalinis Lenkijos skaitmeninis archyvas.

ninės žolelės ar kažkas kita?“ – klausia dr. R. Laužikas. Valstybinė maisto ir veterinarijos tarnyba prieskonines žoleles apibūdina kaip „valgomąsias augalų dalis, kurių tradiciškai dedama į maisto gaminius dėl savo natūralių kvapiųjų, aromatinių ir vaizdinių savybių“, tad atsižvelgdami į šią definiciją, prieskonių žolelių sąvoką straipsnyje suvokiame gana plačiai.

Prieskoninės žolelės – daugiau egzotika nei kasdieniai pagardai

Žvelgiant į istoriją, Vilnius iš esmės nebuvo tas kraštas, kuriame augo daug aromatingų žolinių augalų, tinkamų maistui gardinti: „Jei pavartysime Lenkijos karaliaus ir Lietuvos didžiojo kunigaikščio Jogailos dvaro išlaidų knygas, tokių žolelių, kurias vienaip ar kitaip galėtume priskirti prieskoniams ir kurios

**Žvelgiant į istoriją,
Vilnius iš esmės
nebuvo tas kraštas,
kuriame augo daug
aromatingų žolinių
augalų, tinkamų
maistui gardinti.**

galėjo natūraliai augti ar būti auginamos XIV amžiaus pabaigos–XV amžiaus pradžios Vilniuje, rasime nedaug. Tai anyžiai, petražolės, garstyčios, kanapės, aguonos, pankoliai, saldžiašaknės drėgmenės. Bet ir iš jų patiekalams gardinti naudotos daugiau ne pačios žolelės, o sudžiovintos jų sėklos. Gotikinė virtuvė mėgo sausus atvežtinius prieskonius, tokius kaip cinamonas, muskatas, įvairiausi pipirai, šafranas. Labai daug sausų prieskonių

virtuvėje išliko tiek baroko epochoje, tiek XIX amžiuje“, – pasakoja dr. R. Laužikas.

Žolelėmis už mus buvo (ir tebėra) kur kas turtingesnis Viduržemio jūros regionas. Po Lietuvos krikšto XIV amžiaus pabaigoje užsimezgė ryšiai su vienu svarbiausių šio regiono centrų – Roma. Kaip pasakoja istorinės virtuvės tyrinėtojas dr. R. Laužikas, po krikšto tapome katalikiškos Vakarų Europos kultūrinės erdvės dalimi ir perėmėme šiai erdvei būdingą gyvenimo būdą. Ir nors tai tiesiogiai palietė tik nedidelę visuomenės dalį – valdovą ir didikus, – šie buvo tų laikų nuomonės formuotojai, tad jų gyvenimo būdą stengėsi kopijuoti visi, kas tik daugiau ar mažiau išgalėjo.

XVI amžiuje itališkų madų nešėja mūsų krašte tapo valdovė Bona Sforca. Žinoma, kad Vilniaus Žemutinės pilies teritorijoje ji buvo įkūrusi savo nedidelį sodelį. Jis buvo skirtas tik valdovei ir artimai jos aplinkai. Pats sodelis buvo padalytas į dvi zonas – viena buvo apsodinta gėlėmis, turėjo įrengtą fontaną, o kitoje buvo auginamos prieskoninės žolelės. Kokios būtent žolelės augo didikės sode, nežinoma. Aišku viena – virtuvėje, ant didikų stalo, vargu ar nuguldavo daug Bonos Sforcos derliaus, nes itališki sodai buvo daugiau dvaro reprezentacijos dalis, o ne tiesioginis maisto šaltinis. Vis dėlto išimčių būta – dr. R. Laužiko teigimu, yra žinoma, kad XVII amžiuje prieskoninius augalus rėžiukus tikrai valgė Vilniaus vienuoliai jėzuitai.

Istorinės virtuvės reliktai

Pasiteiravus istorinės virtuvės tyrinėtojo, kaip apskritai lietuviai „draugavo“ su prieskoninėmis žolelėmis, R. Laužikas atsako, kad žoliniai augalai Lietuvos istorinėje virtuvėje nebuvo

Prieskoninėmis ir vaistinėmis žolelėmis XIX amžiaus pabaigos–XX amžiaus I pusės Vilniuje prekiaudavo įvairiose vietose: vadinamosiose kolonijalinių prekių parduotuvėse, vaistinėse, turguose.

populiarūs. „Pavyzdžiui, 1682 metų Stanislawo Czernieckio gastronomijos knygoje pateiktame „pavyzdiniame“ būtinųjų prieskonių sąrašė rasime tik kmynų, o prie daržo augalų – rozmarinus, mairūnus, kalendras, kadagius, gurgždžius. Šviežių žolelių naudojimas maistui gardinti labiau paplito tik XVIII amžiuje kartu su prancūziška virtuve. XIX amžiuje Vilniuje gyvenęs žymus kucharas Janas Szytleris nemažai eksperimentavo su valgomais augalais. Jo knygoje rasime deserto razetų legumina ar upelinės veronikos sriubos receptų“, – pasakoja istorinės virtuvės tyrinėtojas.

Kalbėdamas apie senovės virtuvės patiekalus, R. Laužikas pamini, kad bene daugiausia prieskoninių žolelių rasime gėrime „Trejos Devynerios“, kurios Vilniuje vadintos „Trojan-ka wileńska“. Dauguma šiam gėrimui naudotų augalų – vietiniai, tokie kaip šventgaršvės, valerijonai, arkliarūgštės. „Jei kalbėtume apie valgius, tokie, kuriuose maišoma daug pries-

Senojoje dvaro ir turtingesniųjų miestiečių virtuvėje kiekvienas ingredientas buvo suprantamas ne tik gastronomijos, bet ir medicinos prasme.

koninių žolelių, būtų vadinamieji konfektai (saldėsiai), kurie naudoti ne tik kaip desertai, bet ir gydomaisiais tikslais. Pavyzdžiui, XVII amžiaus Radvilų virėjo užrašų knygelėje randame levandų saldėsį, kuris gaminamas naudojant 1,5 svaro levandų žiedų, vieną lotą (t. y. apie 11 g) cukraus, po tris lotus cinamono, gvazdikėlių, muskatų žiedų ir po vieną lotą citrų, kubėbų, kardamonų, galganų ir šventgaršių. Visas šitas mišinys maišomas su skaidriu cukraus sirupu, pašildomas ir ataušinamas“, – sako R. Laužikas.

Nuo gastronomijos iki medicinos

Kaip konfektai buvo naudojami gydomaisiais tikslais, taip apskritai senojoje dvaro ir turtingesniųjų miestiečių virtuvėje kiekvienas ingredientas buvo suprantamas ne tik gastronomijos, bet ir medicinos prasme. Pavyzdžiui, toks Stefanas Falimirzas savo 1534 metais išleistoje augalų enciklopedijoje yra aprašęs, kad rėžiukų, pankolių, balandūnių ir agurklių lapų „salotomis“ su alyvuogių aliejumi buvo galima išstumti iš kūno inkstų akmenis. O jei į tas pačias „salotas“ bus dar įmaišyta ir petražolių, acto bei druskos – jos tiks gydyti karštinės ir stiprins širdį.

„XVI ar XVII amžiais itališki daržai neabejotinai valdovų ir didikų rūmų bei vienuolynų „privilegija“, o XIX amžiuje prieskonių darželiai buvo paplitę kur kas labiau“, – sako R. Laužikas. Jo teigimu, prieskoninėmis ir vaistinėmis žolelėmis XIX amžiaus pabaigos–XX amžiaus I pusės Vilniuje prekiaudavo įvairiose vietose: vadinamosiose kolonijalinių prekių parduotuvėse, vaistinėse, turguose ir, žinoma, Kaziuko ir ypač Šv. Jono mugėse. Viena pagrindinių Vilniaus mugių vietų buvo Lukiškių aikštė. Taip pat mieste būdavo ir atskirų žolelių krautuvėlių – 1896 metais tokia minima Rūdninkų gatvėje.

Prieskoninės žolelės šiandien

Kalbant apie prieskonines žoleles Vilniuje šiomis dienomis, dalį jų galima pamatyti jau minėtame renesansiniame Bonos Sforcos sodelyje, kuris prieš kelerius metus buvo atkurtas prie Valdovų rūmų. Tiesa, dabar čia augantys prieskoniai – levandos, raudonėliai, čiobreliai, mėtos ir kiti – sodelyje atlieka dekoratyvinę funkciją, o levandos yra naudojamos Nacionalinio muziejaus Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės Valdovų rūmų edukacinėse veiklose.

Tikrą „žaliąją vaistinę“ galima rasti Bernardinų sode. Po 2013 metų Bernardinų sodo atkūrimo vienuolyno dalies ekspozicijoje vietą rado medicininiai, arbatiniai, valgomieji ir prieskoniniai augalai, kuriuos vienuoliai augino XVIII–XIX amžiuje. Asortimentas buvo sudarytas pagal Lietuvos archyvuose esančius inventorinius sąrašus.

Kaip pasakoja VšĮ „Vilniaus miesto parkai“ vyriausioji sodininkė Kristina Narvilienė, Bernardinų sode galima rasti šiuos prieskonių augalų atstovus: vaistines juozažoles,

Bernardinų sode galima rasti devynias skirtingų prieskoninių augalų rūšis. Gabijos Stašinskaitės nuotr.

paprastuosius raudonėlius, miškinės mėtas, kvapiąsias stumbražoles. Dažną prieskoninį augalą galima priskirti ir prie kitų augalų grupių. Štai, pavyzdžiui, vaistiniai čiobreliai gali būti naudojami ir kaip prieskonis, ir kaip gydomoji arbata. Miškinės mėtos, Kristinos teigimu, taip pat universalus augalas, tad dėl šios priežasties prieskoninių augalų gali būti randama skirtingose Bernardinų sodo lysvėse.

Vyriausioji sodininkė teigia, kad prižiūrėti prieskonines žoleles sode ne taip ir lengva,

nes augalai su skirtingais drėgmės, šviesos ir dirvožemio poreikiais sunkiai sugyvena lysvėse. Dėl šios priežasties vieni augalai bėgant laikui per daug suveša, o kiti – nyksta. „Prižiūrėdami sodą, pernelyg suvešėjusius augalus dalijame, o išnykusius naujai atsodiname, siekdami išlaikyti Bernardinų sodo projekto autentiškumą“, – sako K. Narvilienė. Moteris taip pat atkreipia dėmesį, kad sodo lankytojai turėtų grožėtis, uostyti ar netgi skanauti tik tuos sodo augalus, kuriuos gerai pažįsta. Kitu atveju augalas gali sukelti alergiją, apsinuodijimą ar kitokį nepageidautiną poveikį.

Atkurtas Bonos Sforcos renesansinis sodas klesti prie Valdovų rūmų. Vytauto Abrazausko nuotr.

Su prieskoninių augalų kolekcija galima susipažinti ne tik Bernardinų sode, bet ir Vilniaus universiteto Kairėnų botanikos sode. Na, o geriausias būdas pažinti žoleles – jų užsiauginti namuose! „Vilniečiams patarčiau auginti mūsų krašto žoleles, kurių visos savybės yra puikiai žinomos, tačiau naudo-

jant jas nepiktinaudžiauti“, – sako vyriausioji sodininkė.

Po 2013 metų Bernardinų sodo atkūrimo vienuolyno dalies ekspozicijoje vietą rado medicininiai, arbatiniai, valgomieji ir prieskoniniai augalai, kuriuos vienuoliai augino XVIII–XIX amžiuje.

Tad, ką manote, – gal ši vasara taps puikia pradžia prieskoninių žolelių lysvę įsirengti ir savo namuose?

Kur?

Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų rūmai, Katedros a. 4

Daugiau

www.valdovurumai.lt

Kur?

Sereikiškių parko Bernardinų sodas, B. Radvilaitės g. 8A

Fontanų pursluose

Maršrutą sudarė Erika Poluden

Beveik už kiekvieno objekto slypi istorija. Fontanai – ne išimtis. Kokio fontano sugrįžimo proga didžiuliame kino ekrane buvo rodoma Richardo Strauss'o opera „Salomėja“? Kuriam iš fontanų pozavo dvylikametė mergaitė? O prie kurio iš jų vos per plauką po žeme nebuvo įrengtas spaudos kioskas? Naujausiame „Neakivaizdinio Vilniaus“ maršrute gausu ne tik pasiūlymų, kur pasimėgauti vandens teikiama gaiva, ramybe, bet ir netikėtų faktų. Nustebs ir sostinės gyventojai, ir svečiai.

Paukščių sugrįžimas tapęs pavasario simboliu, o miesto fontanai daugeliui asocijuojasi su šiluma ir vasara. Juk karštuoju metų laiku gyvenimas tampa itin kinematografiškas: norisi nerūpestingai vaikštinėti pažįstamomis miesto gatvėmis ir, mėgaujantis šalta kava ar leda, stebėti krykštaujančius vaikus, triukšmingus paauglius, balandžius lesinančius senolius. Žinoma, tai daryti smagiausia prisėdus prie gerai matomo ir girdimo fontano.

Ar žinote, kad viešosiose Vilniaus vietose jų yra daugiau nei 30? Naujasis maršrutas, kurį rasite Neakivaizdinisvilnius.lt ir nemokamoje mobiliojoje programėlėje, atgaivins ne tik vandens purslais, bet ir nauju žinių vėjo gūsiu. Sekdami maršruto takais, nejučia atsidursite ten, kur verda gyvenimas...

Lukiškių fontane vandens srovių kryptys juda pagal žmogaus judesius. Vytautės Ribokaitės nuotr.

Lukiškių fontanas

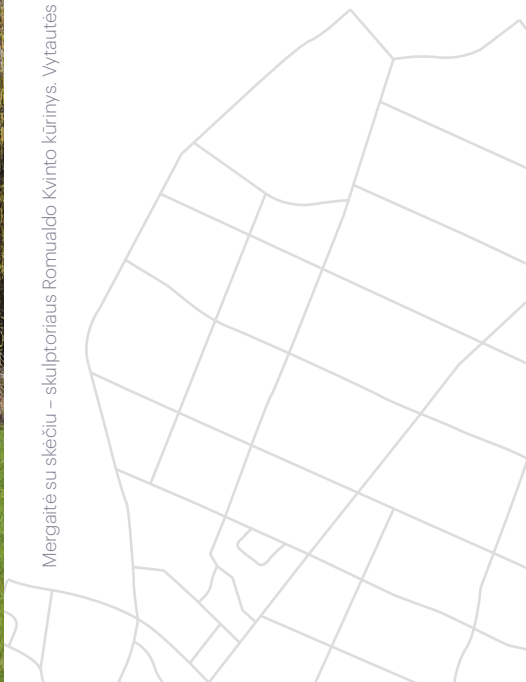
54.689133, 25.270054

Šis interaktyvus fontanas unikalus tuo, kad jo vandens srovių kryptys juda pagal žmogaus judesius. Taip kiekvienas praeivis – specialiai ar netyčia – gali veikti vandens tekėjimą. Žinoma, fontanas labiausiai vilioja mažuosius miestiečius – juk smagu nardyti tarp srovių labirinto ir bandyti nesuslapti. Srovių formos ir aukštis keičiasi pagal sudarytą

veikimo scenarijų ir gali kisti iki 10 kartų per sekundę. Ir tai dar ne visos šio fontano galimybės! Ateikite sutemus ir išvysite įvairiaspalves sroves, jų specialūs šviestuvai veikia tiek atskirai, tiek sinchroniškai su kitais šviestuvais. Beje, saulei nusileidus fontanui galima diriguoti – jis reaguoja į rankų judesius. Argi ne puiki proga šalia esančios Muzikos akademijos studentams – būsimiems dirigentams – palavinti dirigavimo įgūdžius?

Mergaitė su skėčiu – skulptoriaus Romualdo Kvinto kūrinys. Vytautės Ribokaitės nuotr.

Šiltiems vasaros vakarams – Rotušės aikštės fontanas. Sauliaus Žiūros nuotr.

Mergaitė su skėčiu

54.68705, 25.28526

Net jei niekada anksčiau nesate užsukę į Tiltų g. 3 esantį kiemą, vos išvydę čia stovintį meno kūrinių jo autorių nesunkiai atpažinsite. Norėdamas papuošti savo kiemą, fontaną sukūrė gerai žinomas skulptorius Romualdas Kvintas. Šiam darbui pozavo tuomet dvylikametė kaimynų mergaitė, kuri dabar jau vyresnė, bet skulptūra-fontanas tarsi fotografija įamžino momentą, kuriame mergaitė visada liks dvylikos.

Rotušės fontanas

54.679481, 25.287801

2007 metais, vykdant Rotušės aikštės rekonstrukciją, iš pradžių galvota projektuoti didelį modernų fontaną su šv. Kristoforo skulptūra viduryje, tačiau jis pasirodė per didelis ir pernelyg triukšmingas. Galiausiai apsisauta prie klasikinio aštuoniakampės formos fontano, pakelto ant balto granito laiptelių pakylas. Tokia forma anksčiau buvo itin populiari visoje Europoje, nes iš akmens išgauti taisyklingą apvalią formą – labai sunku. Beje, viena smagesnių idėjų, kurios vis dėlto buvo atsisakyta, – prie pat fontano po žeme įrengti spaudos kioską. Gal ir gerai, kad šis sumanymas nevirto tikrove, nes juk dabar visi „skaityt“ telefonus.

Paupyje veikia industrinio stiliaus fontanas. Vytautės Ribokaitės nuotr.

Urbanistinis čiaupas

54.6788264, 25.3024541

Vietoje, kurioje įrengtas šis fontanas, anksčiau dūzgė pramonė. „Iš atsukto čiaupo srūvanti srovė pripildo dubenį ir pilasi per kraštus – tarsi koks Paplaujos šaltinis būtų prijungtas ar užsilikęs fabriko technologinis vamzdis“, – taip savo darbą yra pristatęs fontano autorius Audrius Ambrasas ir tai yra vienas naujausių ir originaliausių industrinio stiliaus fontanų sostinėje. Po buvusios „Skaitek“ gamyklos konversijos atsiradusių Paupio verslo namų puošmena nepalieka abejingų. Tiesa, klasikinių fontanų gerbėjams ši konstrukcija patinka gal ir mažiau...

Operos ir baleto teatro fontanas

54.689133, 25.270054

1974-aisiais jaunos architektės Elenos Nijolės Bučiūtės suprojektuotas Lietuvos nacionalinis Operos ir baleto teatras to meto Vilniuje buvo itin modernus pastatas. Nuostabus buvo ne tik pats

statinys, bet ir jo aplinka: laiptai, grindinys, suoliukai ir, žinoma, funkcionalizmo stiliaus fontanas. Jį suprojektavusio architekto

Aleksandro Stasio Lukšo pastangos atsipirko su kaupu: fontanas kaipmat virto nuostabia oaze. Vis dėlto ilgą laiką jis buvo apleistas ir vėl ėmė čiurlenti tik 2019 metais. Dideliam vilniečių džiaugsmui, kruopšti fontano rekonstrukcija buvo atlikta siekiant išsaugoti autentiškumą. Fontano atgimimo proga teatro prieigose didžiuliame kino ekrane rodyta R. Strauss'o opera „Salomėja“, kurioje dainavo geriausia 2018-ųjų operos solistė Asmik Grigorian.

Operos ir baleto teatro fontanai krinta krioklius primenančiomis kaskadomis. Vytautės Ribokaitės nuotr.

Wierszuliszki ir Viršuliškės: kaimas ir miestas

Povilas Andrius Stepavičius, Vilniaus muziejus

Šiandien Vilniaus gyventojai mieste esančius mikrorajonus mato kaip integralią to paties miesto dalį. Kartais net neaišku, kur baigiasi vienas gyvenamasis rajonas ir prasideda kitas, – pagrindiniu skiriamuoju ženklu gali tapti gatvė ar tiesiog pasikeitusi pastatų spalva. Vis dėlto dar ne taip seniai mums įprasti Vilniaus rajonų pavadinimai Lazdynai, Karoliniškės, Viršuliškės, Justiniškės, Fabijoniškės ir kiti reiškė ne miesto dalis, o šalia buvusius kaimus ar dvarus. Pavyzdžiui, vos per porą kilometrų nuo sostinės centro nutolusios Viršuliškės prieš 70 metų buvo greta miesto įsikūręs didelis kaimas, miesto dalimi tapęs tik 6-ajame XX amžiaus dešimtmetyje.

Kaip įvyko Viršuliškių integracija į miestą?
Šį kartą apie tai papasakosime trumpai,
o išsamiau su Viršuliškių istorija galite
susipažinti pačiame rajone iki liepos
pabaigos veikiančioje Vilniaus muziejaus
parodoje „Kas į Viršulus?“

Kaimas prie Pilaitės

Viršuliškių kaimo pavadinimo kilmė nėra
tiksliai žinoma. Manoma, kad Viršuliškių
pavadinimo istorija yra neatsiejama nuo

Pilaitės pilį dar XVI amžiuje valdžiusios Astikų
giminės. Keli šios giminės atstovai vartojo
prievardį Viršulis (Viršila). Pati Pilaitė seniau
buvo vadinama Viršilų Suderve. Dėl to ir šalia
esantis kaimas galėjo būti pavadintas būtent
Viršuliškių vardu. Tarp vietinių gyventojų
sklando ir kita, šiuolaikinė pavadinimo kilmės
legenda: kadaise labai seniai gyveno toks
turtingas ponas ir turėjo tris dukras. Savo
užgyventas žemes jis padalijo trimis savo
dukroms: Justinai – Justiniškes, Karolinai –
Karoliniškes, o Uršulei – Viršuliškes.

Didžiąją buvusio Viršuliškių kaimo teritoriją šiuo metu užima Spaudos rūmai ir šalia jų stovintis
spaustuvės kompleksas. Sauliaus Žiūros nuotr.

Kada tiksliai buvo įkurtas Viršuliškių kaimas, nėra žinoma. Pirmas tikras Viršuliškių kaimo paminėjimas aptinkamas 1784 metais, kai sužinome, kad *Wierszuliszki* kaimas priklausė Pilaitės dvarui ir Pilaitės parapijai. Tuo metu Pilaitę (*Zameczek*) valdė Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės Edukacinės komisijos pirminkas Vilniaus vyskupas Ignotas Jokūbas Masalskis.

Lietuvai ir Vilniui būnant Rusijos imperijos sudėtyje, Viršuliškių kaimas plėtėsi. 1865 metais kaime gyveno 86, o 1905 metais – jau 185 gyventojai. Kaimo plėtros nesustabdė ir tuomečio Vilniaus miesto sąvartynų pertvarka, įvykusi XX amžiaus pradžioje. Tuo metu senuosius miesto sąvartynus buvo nuspręsta perkelti dar toliau nuo miesto: iš Naujamiesčio apylinkių į Panerių ir Rionų kaimų laukus, iš Antakalnio apylinkių į Veršubos ir Pospieškos dvarų laukus ir iš Šnipiškių apylinkių į Viršuliškių ir Šeškinės kaimų laukus.

Pirmojo pasaulinio karo metu Viršuliškėse kilo nemažas gaisras. Jį savo dienoraštyje paminėjo žymus Vilniaus bibliofilas, bibliotekininkas ir praeities tyrinėtojas Michalas Eustachy Brensztejnus: „*[a]pie trečią valandą po pietų [pasirodė] dūmų stulpas už Šeškinės kalvų – dega Viršuliškių kaimas. Dūmai ir pašvaistė link vakaro apėmė visą šiaurės vakarų horizontą.*“ Po karo – 1919 metais – viršuliškėčiai aktyviai dalyvavo kovose su bolševikais, o kaimą nusiaubė baisi pokario neganda – dėmėtiosios šiltinės epidemija.

Tarpukariu Viršuliškių kaimas buvo vienas didžiausių vakarinių Vilniaus apylinkių kaimų. 1938 metais kaime buvo 55 namai ir juose gyveno 311 žmonių. To paties 4-ojo dešimtmečio pabaigoje Viršuliškių pašonėje bu-

vusioje Kryžinėje iškilo modernistinis radijo stoties pastatas (arch. Tadeusz Eugeniusz Łobos, 1939 metai), šalia kurio iškelti du radijo antenų stiebai įsirižė į Vilniaus miesto vakarinę panoramą. Deja, radijo stoties iki Antrojo pasaulinio karo pradžios paleisti nepavyko – nebuvo gauti joje veikti turėję radijo siųstuvai. 1944 metais radijo stoties pastatas nukentėjo nuo besitraukiančios vokiečių kariuomenės. Restauruotas radijo stoties pastatas savo darbą pradėjo 1945 metų gegužės 15 dieną.

Tarpukariu Viršuliškių kaimas buvo vienas didžiausių vakarinių Vilniaus apylinkių kaimų.

Iš kaimo į miestą

Absoliuti dauguma senojo Viršuliškių kaimo gyventojų kalbėjo lenkiškai. Pokario laikotarpiu tai lėmė gana radikalų sovietinės valdžios paskatintą demografijos pokytį. Daugelis Viršuliškių kaimo gyventojų primygtinai buvo verčiami palikti savo namus ir išvykti į Lenkiją, o į kaimą pradėjo keltis lietuviai.

1955 metais Viršuliškių kaimas tapo miesto dalimi. Tačiau iki tikro gyvenimo mieste buvo dar toli. Kaimą prijungus prie Vilniaus, ne visi viršuliškėčiai iš karto galėjo mėgautis miesto teikiama patogumais. Vilniaus vykdomasis komitetas 1957 metais sulaukė nemažai skundų, kad kaime nėra elektros! Reaguojant į nepatenkintų gyventojų skundą

buvo nuspręsta Viršuliškes ne tik prijungti prie buitinių elektros tinklų, bet taip pat kaime įrengti telefoną automata, pagerinti susisiekimą autobusais su miestu, įrengti du rentinius šulinius ir atidaryti parduotuvę.

Įprastą viršuliškiečiams gyvenimą ėmė keisti Vilniaus plėtros planai. Po Lazdynų ir Karoliniškių numatyta statyti kitą rajoną, kuris suprojektuotas šiaurinėje Viršuliškių kaimo pusėje. 1973 metais nuspręsta nugriauti 38 Viršuliškių kaimo pastatus, trukdančius naujojo rajono statybai. Po dvejų metų atėjo kitas kaimo namų griovimo etapas – 1975-aisiais nugriauta dar 60 statinių. Dabartinio Viršuliškių rajono statyba prasidėjo 1975 metais, o pirmieji naujojo rajono gyventojai įsikėlė jau 1976 metų gruodį.

Kaimas vidur miesto

Būtų klaidinga sakyti, kad pastačius Viršuliškių rajoną visiškai išnyko Viršuliškių kaimas. Vilniaus miesto gyventojų duomenys rodo, kad Viršuliškių kaimo gyventojų statistika buvo vedama iki pat 1989 metų. Tais metais kaime gyveno vos 16 gyventojų.

Šiandien buvusioje Viršuliškių kaimo teritorijoje vis dar gyvena žmonės. Vieni jų – senuose, kaimo praeitį menančiuose namuose, kiti – naujos statybos dangoraižiuose. Didžiąją kaimo teritoriją šiuo metu užima Spaudos rūmai ir šalia jo stovintis spaustuvės kompleksas, Troleibusų parko teritorija ir naujos statybos pastatai. Kaimo praeitį tyrinėti gali kiekvienas, nes teritorijoje, esančioje tarp Pilaitės prospekto ir Tujų gatvės, yra nemažai praeities reliktų: senieji namai Viršuliškių skersgatvyje, senosios kaimo kapinės šalia skulptūros „Suomis“ (Viršuliškių skg. 34), senoji, dar 1828 metais žemėlapyje

aptinkama kaimo kūdra (šalia Pilaitės pr.), senojo kelio grindinys (Tujų g. Žvėryno link), prieš Antrąjį pasaulinį karą pradėtos įrengti Sudervės žydų kapinės.

Tai – vos vienas pjūvis, kaip galima skaityti net kelis šimtmečius siekiančią Viršuliškių istoriją. Daugiau pasakojimų – naujoje Vilniaus muziejaus parodoje. Tad gal kas į Viršulus?

Daugiau

Parodoje „Kas į Viršulus?“, kuri veiks iki liepos 31 dienos.

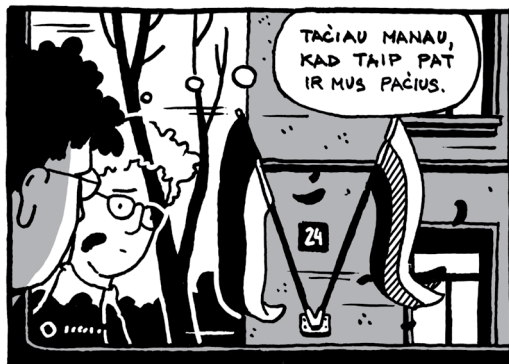
www.vilniausmuziejus.lt

Vilniaus rajono žemėlapis fragmentas. *Wojskowy Instytut Geograficzny*, 1925 m., skenuota kopija. Nacionalinė Lenkijos biblioteka.

VISUR, KUR TIK PASISUKU, MATAU NORĄ PALAI-
KŲTĮ MILIJONUS NEPELNYTAI KENČIANČIŲ.

JUK TAI, KĄ MATOME
EKRANUOSE, KADAISE
VYKO IR TARP ŠIŲ
SIENŲ. IR NORŠ BOMBOS
SENIAI NEBEKRENTA Į
MIESTĄ, KARO ŽENK-
LAI VIS DAR...

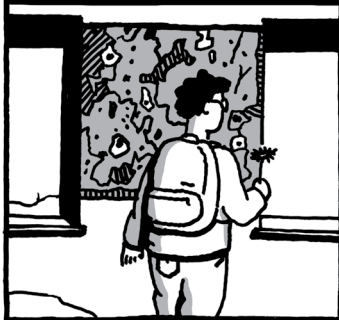
JIE ALSUOJA TUŠČIONIS SENAMIESČIO ERTMĖS, TOKIONIS KAIP ŠIS RŪDNINKŲ SKVERAS,
KUR PO KARO TAP IR NEBUVO ATSTATYTI ŽMONIŲ, NANA...

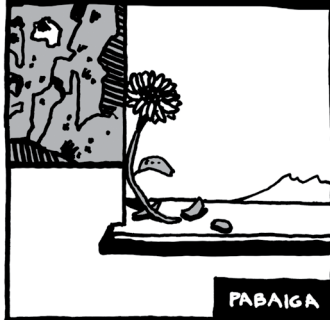
...BEI SIENOMIS, IŠBUŽIVO-
TOMIS KARČIAIS KULKŲ
BUČINIAIS.

GALBŪT ŠIE MIESTO RANDAI
MŪS NEBŪLIAI ĮKVEPIA
VEIKTI? GALBŪT.

AŠ TIK VILIUOSI, KAD JIE
NELEIS DAR NEUŽOIJUS SE-
NIESIEMS PRAKIRSTI NAUJŲ.

Pulsas

Muzika, menai

Birželio 15–16 d.

Festivalis „Vilnius – atvira muzikos salė“

[vairios Vilniaus vietos]

Tai šventė, kuri atkeliauja į gyvenamuosius mikrorajonus, tiesiai į gyventojų kiemus. Šiemet renginį organizuojantys „Go Vilnius“ ir AGATA kviečia į 24 koncertus. Keturių scenos bus įrengtos Jeruzalėje, Lazdynuose, Naujojoje Vilnioje ir Žirmūnuose. Renginio tikslas – kad muzika ir kultūra pasklistų visame mieste. Festivalio renginiai nemokami ir atviri visiems.

www.700vilnius.lt

Birželio 17 d.

„Kultūros naktis“

[vairios Vilniaus vietos]

„Kultūros nakties“ idėja – vieną naktį per metus užtvindyti miesto aikštes, skverus, parkus ir pačias netikėčiausias erdves įvairių meno sričių projektais. Pakviesti žmonės jaukūs ir draugiški panaktinėjimo po nakčia duris atvėrusius miesto muziejus, galerijas, bažnyčias, koncertų sales, teatrus ir kūrybines dirbtuves. Renginiai nemokami.

www.kulturosnaaktis.lt

Nuo birželio 17 d.

Renginių ciklas

MMLAB erdvė, Vokiečių g. 13A

Vokiečių gatvės kiemelyje įsikūrusioje MMLAB erdvėje atsivers vasaros scena, kurioje savo darbus pristatys jaunieji teatro kūrėjai. Alternatyvioje, įvairius scenos reiškinius pristatančioje erdvėje bus visko – spektaklių, pjesių skaitymų, instaliacijų.

www.mmlaboratorija.lt

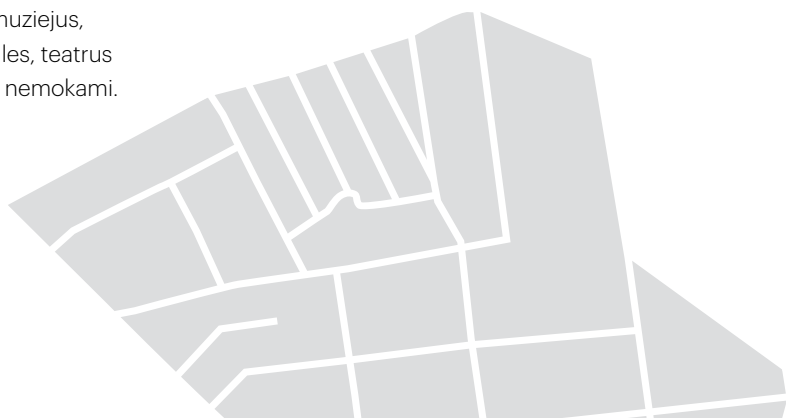
Iki birželio 28 d.

„Vilniaus festivalis“

Lietuvos nacionalinė filharmonija, Aušros Vartų g. 5

„Muzika kuria pasaulį“, – skelbia šįmetis tarptautinis muzikos festivalis, kuris pakvies žiūrovus net į devynis koncertus. Tarp Didžiojoje filharmonijos salėje pasirodysiančių atlikėjų – pasaulinio garso muzikų vardai: Thomas Hampsonas, Charlesas Dutoitas, Mūza Rubackytė.

www.vilniusfestivals.lt

**Liepos 5–rugpjūčio 23 d.,
kiekvieną antradienį
Muzikos inkubatorius
NOVUS**

LOFTAS, Švitrigailos g. 29

Muzikos inkubatorius „Novus“ – septintus metus iš eilės vykstantis muzikinis konkursas, kurio metu renkama geriausia kylanti Lietuvos ir Baltijos šalių grupė. Konkurso dalyvių pasirodymus vertina komisija, sudaryta iš Lietuvos, Latvijos ir Estijos muzikos vadybininkų ir profesionalų. „Facebook“: Muzikos inkubatorius „Novus“

**Liepos 6–rugpjūčio 3 d.
„Vilniaus kariliono festivalis“**

Vilniaus Šv. Apaštalo Pilypo ir Jokūbo
bažnyčios bokštas, Vasario 16-osios g. 11

Vilniaus karilionas – sunkiausias ir garsiausias muzikos instrumentas Lietuvoje ir centrinėje Europoje. 61 varpas Šv. apaštalo Pilypo ir Jokūbo bažnyčios šiauriniame bokšte skamba nuo 2015 metų.

www.vilniauskarilionas.lt

**Liepos 7–10 d.
Gatvės menų festivalis SPOT**

Jvairios Vilniaus vietos

Kasmet festivalis SPOT Vilnių paverčia savotiška žaidimų aikšte, pristatydamas lietuvių kūrėjų darbus ir šiuolaikinius užsienio gatvės menininkus, supažindindamas ne tik su įvairia festivalio menine programa, bet ir kviesdamas į diskusijas bei edukacines veiklas. Šiemet festivalis siūlo kalbėtis apie teritorijas ir ribas. Šiuolaikiniais gatvės menais alsuos Vilniaus senamiesčio

gatvelės, atokesnės miesto rajonuose esančios erdvės ir kels klausimą dėl žmonių susikurtų fizinių ir vertybinių ribų. Festivalio renginiai nemokami.

www.menuspaustuve.lt

**Liepos 11–22 d.
Festivalis „Midsummer
Vilnius“**

Valdovų rūmų Didysis kiemas, Katedros a. 4

Vilniečiams ir svečiams žadama dešimt išskirtinių vakarų. Tarp jų – miesto gimtadieniui skirtas audiovizualinis miesto koliažas „Tarsi Vilnius“ (liepos 15 d.). Premjerinis originalaus formato kūrinys sujungs Eitvydo Doškaus kinematografiją, Pauliaus Kilbausko ir Vyginto Kisevičiaus garso kompozicijas ir choro „Bel Canto“ (dirigentas Modestas Pitrenas) gyvai atliekamą muziką, kuri susilies su dokumentinio kino kadrais.

www.midsummervilnius.com

Martyno Vitėno nuotr.

Liepos 11–rugsėjo 20 d.

Kristupo vasaros festivalis

Vilniaus paveikslų galerijos kiemas,
Didžioji g. 4

Kokia vasara be Kristupo vasaros festivalio? Tarptautiniu kokybės ženklu „EFFE Label“ įvertintas didžiausias Vilniaus renginys šiemet įsilies į Vilniaus 700-ojo jubiliejaus programą ir pakvies į unikalią „Kristoforų naktį“ – Šv. Kazimiero bažnyčioje pasirodymus surengs Šv. Kristoforo statulėlės laureatai.

www.kristupofestivalis.lt

Liepos 25 d.

Muzikos festivalis „Vilnius 700“

Vingio parkas

Savo 700 metų jubiliejaus laukiantis Vilnius jau švenčia! Šv. Kristoforo dieną visi vilniečiai kviečiami į Vingio parką, kur jų laukia klasikinės muzikos programa, populiariosios muzikos atlikėjų koncertas, elektroninės šokių muzikos ir audiovizualinis pasirodymas, kuriantis vakarėlio atmosferą. Ateikite ir visą dieną Vilnius skambės garsiau nei geležinio vilko kaukimas iš kunigaikščio Gedimino sapno! Renginys nemokamas.

www.700vilnius.lt

Rugsėjo 2–4 d.

Festivalis „Sostinės dienos“

Įvairios Vilniaus vietos

„Sostinės dienos“ kviečia į daugybę pačių įvairiausių renginių. O šiųmetė įdomybė – artėjančio 700-ojo Vilniaus gimtadienio proga sukurta „Vilniaus sapno“ misterija.

Žiūrovams žadamas įspūdingas šou, kupinas muzikos, vaizdo projekcijų, teatro ir šokio elementų. Renginys nemokamas.

www.vilniusfestivals.lt

Parodos

Iki liepos 31 d.

Paroda „Kas į Viršulus?“

Troleibuse Viršilų g., prie II troleibusų parko,
ir erdvėje Viršuliškių g. 43

Šia paroda Vilniaus muziejus pradeda ciklą apie periferinius miesto rajonus. Miestas neatsirado tuščioje vietoje ir bet kuri gyvenamoji žmonių aplinka turi savų legendų, paminklų ir mitų, vertų įamžinti ir papasakoti. Pirmajai ciklo parodai pasirinktos Viršuliškės – vienas primirštų, bet gausiai gyvenamų Vilniaus rajonų.

www.vilniausmuziejus.lt

Iki rugpjūčio 28 d.

Didžioji paroda „Kaunas–Vilnius: nuversti kalnus“

MO muziejus, Pylimo g. 17

Laikinoji M. K. Čiurlionio dailės galerija,
A. Mackevičiaus g. 27

Kaunas ir Vilnius, Vilnius ir Kaunas. Didžiausi Lietuvos miestai. Gal konkuruojantys, o gal būtini vienas kitam? Apie tai pasakoja MO muziejaus ir Kauno miesto muziejaus paroda, atverianti pamatinę dviejų miestų priklausomybę. Įvairiais pjūviais nagrinėjama Kauno ir Vilniaus kultūra, socialinis gyvenimas, panašumai ir skirtumai.

www.mo.lt

MO muziejaus nuotr.

Iki rugsėjo 4 d.

Paroda „Šiuolaikinė Afrikos dailė: tapatybės svajos ir realijos“

Vytauto Kasiulio dailės muziejus,
A. Goštauto g. 1

Šešioms šalims – Dramblio Kaulo Krantui, Etiopijai, Ganai, Maliui, Nigerijai ir Pietų Afrikos Respublikai – atstovaujantys 15 autorių kelia šiuolaikiniame pasaulyje aktualius tapatybės ir migracijos, rasizmo ir tolerancijos, taikos ir karo klausimus. Jie kovoja su plačiai paplitusiais stereotipais apie „necivilizuotą“ žemyną, keičia klasikinį Vakarų požiūrį, kuria ir pasakoja naują istoriją apie Afriką.

www.lndm.lt/vkdm

Iki gruodžio 4 d.

Lietuvos nacionalinio muziejaus paroda „kovotoJOS XIX–XX“

Lukiškių kalėjimas 2.0, Lukiškių skg. 6

Parodoje pasakojamos kovojusių moterų istorijos iš dviejų praėjusių šimtmečių, kuriuos galima laikyti virsmo visomis prasmėmis laiku. Moterys vadavosi iš socialinių stereotipų, kovojo už emancipaciją, o iškovojusios teises prisiėmė ir pareigas – įsitraukė į tiesioginę kovą už laisvę. Paroda griaus stereotipą, kad kova buvo ir yra vyrų laukas, bei atskleis moterų indėlį, vertusį ir šiandien vis dar tebeverčiantį permąstyti lyčių vaidmenis.

www.lnm.lt

www.lukiskiuukalejimas.lt

Iki 2024 m. vasario 10 d.

Emilijos Škarnulytės paroda „Švytintys kambariai“

Radvilų rūmų dailės muziejus, Vilniaus g. 24

Neseniai įspūdingai atnaujintame Radvilų rūmų dailės muziejuje atverta asmeninė menininkės Emilijos Škarnulytės paroda „Švytintys kambariai“. Parodos centre – vienas garsiausių menininkės kūrinių „t ½“, 2019 metais pelnęs Kijevo šiuolaikinio meno centro „Ateities kartos meno prizą“. Posthumanistinę mitologiją tyrinėjanti įspūdingo formato audiovizualinė instaliacija atkreipia dėmesį į šiandien itin svarbias gamtos ir žmogaus sąlyčio, klimato kaitos ir branduolinės energetikos temas.

www.lndm.lt

Istorija

Visą vasarą

Orientacinis žaidimas „Karališkoji Vilniaus meilės istorija“

[vairios Vilniaus vietos

Orientacinio žaidimo metu (tinka bet kokia diena ir laikas) kviečiame pasinerti į dramatišką karaliaus Žygimanto Augusto ir didikės Barbaros Radvilaitės meilės pasaką ir leistis į kelionę po Renesanso laikų Vilniaus senamiestį. Šis žaidimas skirtas tik dviem žmonėms arba šeimai, todėl galėsite neskubėdami atlikti užduotis, pasitikrinsite orientavimosi gebėjimus mieste, aplankysite objektus skirtingose senamiesčio vietose bei sužinosite daugiau detalių apie karališkosios meilės istoriją.

www.romanticvilnius.lt

Vaikams

Kiekvieną sekmadienį

Šeimų sekmadieniai

MO muziejus, Pylimo g. 17

Atvėręs didžiąją parodą „Kaunas–Vilnius: nuversti kalnus“, muziejus kviečia savo mažuosius lankytojus per žaidimo formą sužinoti, kas yra miestas, iš ko jis susideda, ko reikia, kad miestas egzistuotų? Kuo skiriasi Kaunas ir Vilnius? O kokių panašumų atrastume? Visa tai išsiaiškinsime žaisdami tiek aktyvius fizinius žaidimus, tiek kūrybinius, kviečiančius patyrinėti. Kūrybines programas 3–8 metų vaikams MO muziejuje veda teatras vaikams „Pradžia“.

www.mo.lt

Liepos 15–24 d.

Festivalis „Europa Cantat Junior“

[vairios Vilniaus vietos

„Europa Cantat Junior“ – vaikų chorams skirtas festivalis, kuris kas trejus metus vyksta vis kitame Europos mieste. Festivalį organizuoja Europos chorų asociacija „Europa Cantat“ kartu su konkursą laimėjusiu Europos miestu. Šių metų konkursą laimėjo Vilnius, vadinasi, jau šių metų vasarą mūsų sostinėje susirinks aukščiausio lygio vaikų chorinės muzikos žvaigždės ir, žinoma, chorai – ne tik iš Europos, bet ir iš viso pasaulio! Festivalio tema Vilniuje – „Smart Singing“ (išmanusis, protingas dainavimas).

www.europacantatjunior.org/2022

Daugiau

www.vilnius-events.lt

Antras, bet pirmas – kas?

Išklausyk istorinį audiomaršrutą
keliaudamas 2-uoju troleibusu
ir sužinok

Neakivaizdinis
Vilnius

Atsisiųsk **Neakivaizdinis Vilnius**
programėlę ir studijuok Vilnių pakeliui!

**Neakivaizdinis
VILNIUS**

www.neakivaizdinisvilnius.lt

FB: Neakivaizdinisvilnius

IG: neakivaizdinis_vilnius

Leidiny s apie mažia u atrastas Vilniaus erdves ir asmenybes.

LEIDĖJAI: Vilniaus miesto savivaldybės administracijos Užsienio ryšių ir turizmo skyrius

TEKSTŲ AUTORIAI: Elena Nikonovaitė-Dumpienė, Matas Šiupšinskas, Rugilė Audenienė, Tomas Andriukonis, Donatas Jokūbaitis,

Gabija Stašinskaitė, Erika Poluden, Povilas Andrius Stepavičius

VIRŠELIS: Vytautės Ribokaitės nuotr.

TURINYS: AUKSO ŽUVYS

DIZAINAS: FOLK

MAKETAS: Vilma Černiauskaitė

TIRAŽAS: 10000 egz. (platinamas nemokamai)

ISSN 2669-025X